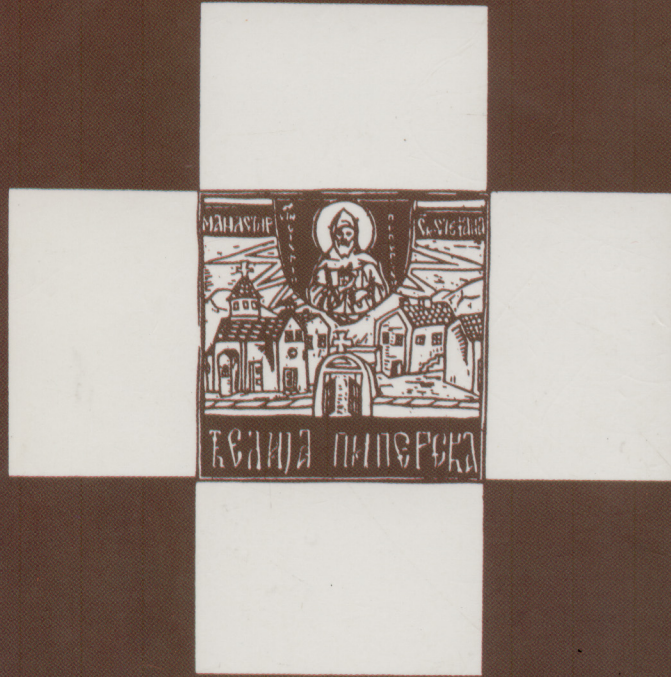

ДУХОВНЕ ПОУКЕ

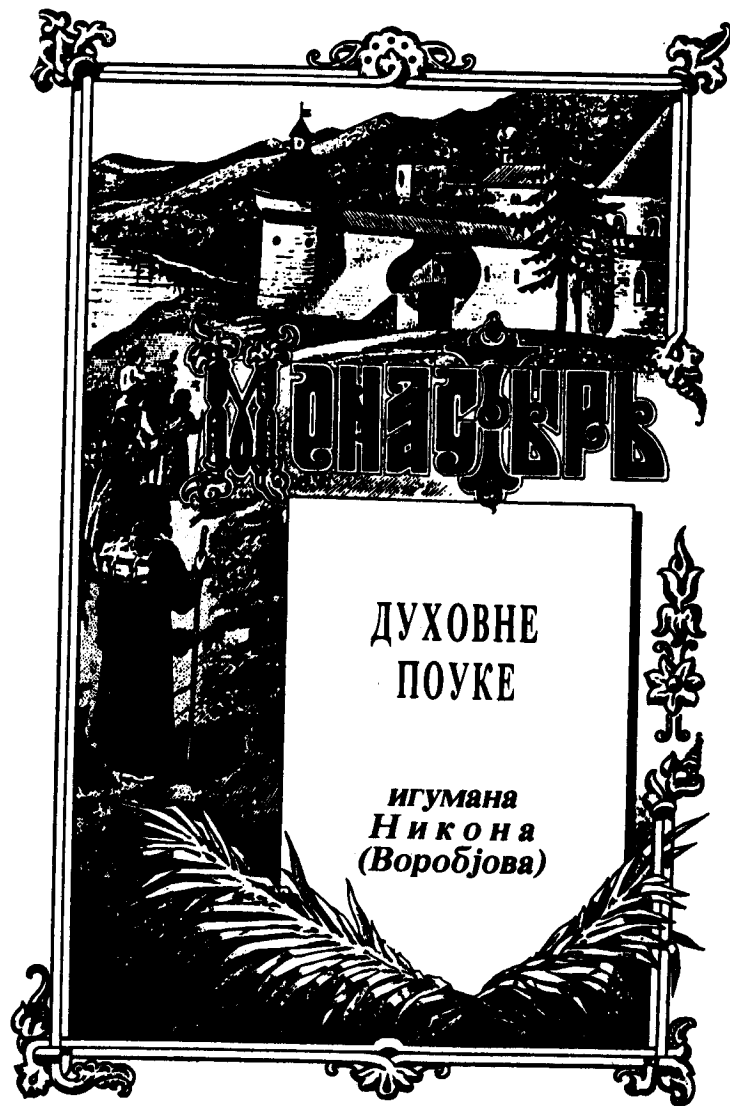
ИГУМАН НИКОН ДУХОВНЕ ПОУКЕ

ИГУМАН НИКОН

Са благословом
Митрополита црногорско-приморског
и скендеријског
АМФИЛОХИЈА

Слика на корици:
Михаил Њестеров, ПусШињак
1888—1889. године

Београд — о Пелија Пиперска
1992.

О АУТОРУ

Игуман Никон је до сада био мало познат. Он је умро 7. септембра 1963. год. за вријеме Хрушчовљевих пројона. „Журнал московске Патријаршије“ се задовољио кратким и нешачним некрололом у оштом подлиску „Успомене на упокојене“ не говорећи, као и обично, о годинама искушења. Тек сада је до Запада дошао подробнији биографски рукопис, у коме се одсликава необичан животињи пут.

Игуман Никон (Николај Николајевић Воробјов) родио се 1894. године, у многодјетној селачкој породици, у Тверској губернији, бјежецкој среза. образовање је добио у реалци, испољивши надареност у најразличитијим областима — за музику, сликарство, математику, стране језике. Желећи да постане лекар-психијатар, ступио је на петербуршки Неуропатолошки институт, али се ту догодио одлучујући преокрет у његовом полугу на свијет. Он се разуверео у моћност науке да спозна човјека, доживио је изворно обраћење

Библиотека Преподобни Стефан Пиперски,
коло — Утјехе Господње, књига 3

Игуман Никон, ДУХОВНЕ ПОУКЕ
са руског превео Зоран Ковачевић

Издаје:
Манастир Ђелија Пиперска
поштански фах 301, 81000 Подгорица

Уредник:
Јереј Радомир Никчевић

Рецензент:
Весна Никчевић

Тираж: 3.000

Штампа:
Штампарија Српске Патријаршије
Београд, 7. јула број 5

Боју, најуступио инстинктивно последије прве године и почео да живи усамљеничким аскетским животом, изучавајући Јеванђеље и свете Оце, у којима је пронашао „оно једино потребно, једину истинску вриједност“. Године 1917. ступио је на московску Духовну академију коју није успио да заврши, јер су је 1919. год. власти затвориле. Несвршени студент се вратио подвизничком животу и читавих десет година је провео у усамљености и молитви у малом традићу Сухинићи. Монаштво је примио тек 1931. год., у Минску, гдје је кроз годину дана био рукоположен. А 23. марта 1933. године Никон је, на саму годишњицу пострига, био ухапшен и послан у сибирске логоре гдје је провео четири године. По изласку са робије он се, настанио у Вишњем Вољку као помоћник приватног лекара. Када сусе, при крају рата, почеле стварајући парохије, Никон је био постављен најприје у Козелск, гдје му је, због клевете његове сабраће, која су му позавидјела на његовим успешним проповједима, неко вријеме било забрањено свештенослужење. Затим је 1948. године био премјештен у Бјелов, Јефремов и Смоленск одакле је, као у прогонство био послат у сиромашну парохију, у траг Гжатск. Ту је проживио све до смрти, оставивши омиљен као пастир и духовник. Његов успјех био је тако велик да су му, једно вријеме, били забранили да прима посјетиоце. Према његовом сопственом признању, тек у том, последњем периоду он је најзад постигао „почетно смирење“, шј. јасно поимање, не умом већ срцем, да ми сами нијесмо ништа до творевина Божја, да „немамо ништа своје, само милост Божју“.

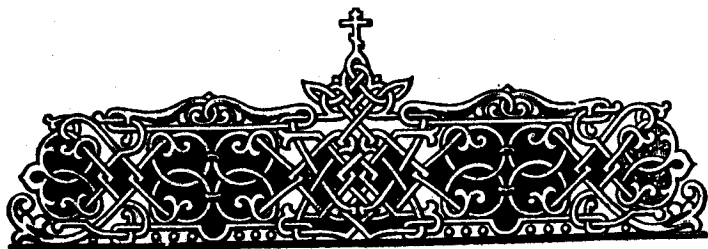
У сабраним духовним писмима илумана Никона осјећа се чврста, народска вјера, која „не

мудрује лукаво“, него је умудрена, познавањем психологије и културе, као и осјетљивошћу за савремена питања. Основа његових савјета је Божио владање као пројављивање бесконачне љубави Бога према човјеку и реалности адских мука за оне који се од те љубави свјесно одричу. Извори илумана Никона понајвише су два стуба источне аскетике, св. Јован Љествичник (VI в.) и св. Исак Сириј (VII—VIII в.), а од Руса — епископ Игњатије Брјанчанинов, „који је изложио оца у приступачнијем облику, са освртом на нову психологију“. Као и они, илуман Никон позива прије свега и најчешће на дјелатно смирење без којег „нема успјеха у духовном животу, а можда ни спасења“.

Укоријењена у најчистијем православном предању, писма илумана Никона, ипак, звуче савремено, јер су написана не разумом, не по књигама, не на основу туђих ријечи, него последије дуготрајне унутарње борбе, из тајанствене дубине изворног духовног опита.

Н. С.

1950. г.

Мили и драги мој!

Толико много би требало написати у одговору на твоје писмо, но изложићу само најважније. Премудрост Божија је тако велика да Господ и зло обраћа на корист човјеку. Ту мисао су открили многи свети Оци. Ево у чему је ствар. Човјек се може спасти кроз вјеру и испуњавање свих заповијести Божијих. Њиховим испуњавањем се мијења психа (душа) човјекова, човјек постаје „новим“ по образу (лику) Божијем, тачније, по лику Спаситеља нашег Исуса Христа. Најосновније својство *новог човјека* јесте смирење (смјерност) („научите се од Мене јер сам кротак и смирен...“), без којег и испуњавање свих заповијести не само што не приближава човјека Богу, но га, чак, чини непријатељем Божијим, јер ако нема смирења неизоставно има гордости. Управо на то својство душе, смаграм, посебно је примјенљива јеванђељска мисао да се Сатана, када га истјерају, скита напољу, а затим, кад опази да је дом (душе човјекове) пометен и украшен, али незаузет (христоликом смјерношћу), узима седам других духова, горих од себе, и настањује се са њима у души, и то по-

сљедње бива човјеку горе од првога. Код преподобног Макарија Египатског однос смирења према другим добродјетелима (врлинама) изражава се причом о раскошном обједу, приређеном за цара и велможе. Али будући да је све било припремљено без соли (тј. без смирења), цар се умјесто да искаже благодарност разгњевио. Тако су човјеку без смирења узалудне све добродјетели (без Њега, у душу ће ући гордост, а са њом седам бјесова, тј. све страсти). Ако пази на себе, бивајући у непрестаној борби са гријехом, човјеку ће постати јасно колико је дубоко искварен и колико је људско биће прожето гордошћу. Побједити свако високо мишљење о себи, своју сујету и гордост, исто је што и побједити сав гријех. А ево, показује се да падови у гријех могу бити од помоћи човјеку у задобијању смирења (ако човјек не буде окривљавао за своје гријехе никога и ништа друго него себе, што и јесте савим исправно). За све је крив сам човјек а околности и ђаво само потпомажу гријех, саблажњавају, но коначна одлука припада човјеку, зато је он у потпуности за себе одговоран. То потврђује и грижа савјести послје извршења гријеха.

Борећи се с гријехом који живи у њему, и стално падајући у ова или она сагријешења, човјек опитно (искуствено), а не теоријски упознаје своју исквареност, своју немоћ, и постепено задобија смирење. Свуда и стално побјеђиван гријесима, он, најзад, у дубоком скрушењу срца, са сузама припада к Господу, из дубине душе признаје своју грјеховност, и немоћ да сам побједи гријех, и почиње да моли Господа: „*Боже, ако хоћеш, можеш ме очистити* (као што је говорио онај губавац), *а ја сам — ништа не моју учинити... Господе, научи ме да тво-*

рим вољу Твоју! Господе изведи из Шамнице душу моју!“ Ту се (с)познаје и велико милосрђе Божије према паломе човјеку, јер — ако се само искрено каје — Господ човјека заштити, скида са њега гријех, исцјељује рану на души његовој, нанету гријехом, и овај на личном искуству увиђа постојање Божије, Његово промислено старање за човјека, (с)познаје да је „*Господу близу скрушених срцем*“, да је Он заиста љекар наших душа, и тако даље, и тако даље.

На тај начин, наши грјехопадови, премда јесу зло, постају узроком огромног — добра! У томе је љепота Премудрости Божје, као и у свему, у свему..

Зато, рођени мој..., не клони духом када падеш у неки гријех, но окриви себе пред Богом, исповиједи Му своје сагрешење, не окривљујући никог другог, смири се, познај своју немоћ у свему и моли Господа да Он оствари у теби Своје свете заповијести. Али, то не значи да ти сам не треба да се бориш свим силама. Треба да се бориш свим снагама, треба да изучаваш начине борбе описане код светих Отаца и да предвиђаш околности које помажу побједи или поразу, као и да избјегаваш последње а иштеш прве, но најважније је, кад се појаве грешне помисли, да не престајеш од свега срца вапити ка Господу за помоћ, свјестан неспособности да сам победиш гријех. Чак и ако паднеш у гријех, па и приликом самог чињења гријеха, треба да вапијеш Господу, не стидећи се да у мислима паднеш на кољена пред Њиме, говорећи: „*Господе, ево видиш шта чиним, помилуј ме, помози ми да се ослободим од власти ђавола*“. И плачи у себи пред Господом, што чешће можеш зазивај Га, да ти помогне у свему, читавог живота, јер је тешко усред овога свијета испуњавати запо-

вијести Божије. Древни црквени Оци су зато и плакали за људима нашег времена, јер ће бити много оних који гину због гријехова својих.

Постоји још једно моћно средство у борби са сваким гријехом: чим паднеш у неки већи гријех, иди и исповиједи се пред духовником. Ако није могуће одмах, онда то учини чим ти се укаже прва прилика, нипошто не одгађај исповијест за сјутра или касније! Ко често и одмах исповиједи гријехе, тај доказује да мрзи гријех, мрзи робовање ђаволу и спреман је да претрпи стид на исповијести, само да се избави и очисти од гријеха, и зато убудуће добија од Господа пуну побједу, не подлежући ни у побједи високом мишљењу о себи нити гордости. Обрати пажњу на то! (Свуда су мреже ђаволове).

Дакле, постави добар почетак: бори се колико ти снага дозвољава! Када паднеш, не клони духом, већ се скрушавај, вапи ка Господу, унапријед сагледавај околности и избјегавај оно што је штетно и опасно, исповједај се без оклијевања пред духовником, стичи смирење, сјећајући се прошлих и садашњих грјехова и падова, и Господ ће ти помоћи и бићеш умјешни војник Христов, који ће моћи касније и другима да помогне.

Не предај се љености... Не остављај своје мало правило. А стави себи у правило и да се обавезно, макар једанпут током једног часа, обратиш Господу и Мајци Божијој молитвом за опроштај и помоћ, а ако буде могућности и снаге, онда и чешће.

Нека ти Господ помогне молитвама преподобног Сергија, и осталих радоњешких чудотвораца.

1950. г.

Драги...!

Желим вам мир, мир Божији, који превазилази сваки разум и сједињује човјека са Богом. А да би тај мир осјенио човјека, он сам треба да се потруди око стицања мирног душевног настројења, стрпљења пред недостацима других и свеопроштења свих увреда свима.

„*Бремена један другола носите и тако испуните закон Христов*“, а онога ко је испунио закон Христов, осјениће мир Христов, који превазилази обичан људски разум. Тај мир чини човјека неосјетљивим за (сопствене) земаљске невоље и страдања, гаси му свако интересовање за овај свијет, вуче га ка небу, рађа у његовоме срцу љубав према свима, која покрива све недостатке ближњега тако да их он ни не примјећује и нагони га да другога вазда прије и више пожали него себе“. На тај мир су и позвани сви који вјерују у Христа, а посебно монахујући. А ако ништа од тога немамо, онда бар заплачимо пред Богом, зато што смо ништа, сироти и обнажени од свега доброг, па ћемо престати да осуђујемо и прекоријевамо један другог, будући да смо и сами наваљали и да се налазимо у опасности да будемо одбачени од Господа. „*Лијечимо Вавилон и не исцјели се*“. Хоће ли нас још дуго трпјети Господ? Са љубављу Божијом је повезана и правда Божија, сходно којој је и Адам био истјеран из раја, и затим допуштен потоп, спаљене Содома и Гомора, распет Господ Исус Христос за *наше* гријехе. Смиримо се један пред другим и пред Господом и оплакујмо своје неисцјељене ране и, сходно својој снази, нагонимо себе на међусобну љубав. Онда ће, због нашег смирења и трпљења, и нас Господ

потрпјети према правилу: каквом мјером мјерите, таквом вам се и враћа. А ако се без борбе будемо одавали страстима, шта нас онда друго очекује но да од Бога будемо одбачени. Царство Божије је Царство мира, љубави, радости, кротости и других добродјетели, а са супротним особинама ми у Царство Божије нећемо бити пуштени. Треба савлађивати себе, оплакивати гњилост своје душе и замолити, као губавац, да нас Господ очисти и исцјели. „*Молите и даће вам се, иштите и добићете, куцајте и отвориће вам се*“ врата покајања, плача и умиљења, из чега ће и настати мир и спасење. Тако нека буде, нека буде!...

...Читаво човјечанство и сваки човјек понаособ лежи у дубоком паду и искварености и сам, сопственим снагама, не може да се исправи и спасе, и постане достојан Царства Божијега. Човјека исправља Господ Исус Христос, који је зато и дошао на земљу, али исправља само оне који вјерују у Њега и који су свјесни своје искварености или, како смо то више навикли да кажемо, своје грјеховности. Тако Господ и каже: „*Ја сам дошао да призovem не Праведнике* (тј. оне који сматрају себе праведнима и добрима), *на Покајање но грешнике*“ — управо оне који су увидјели своју исквареност, грјеховност и немоћ да сами себе учине бољима, и који се обраћају Господу Исусу Христу за помоћ, тачније, оне који

моле Господа да их помилује, очисти од грјеховних рана и исцјели од душевне губе, те да им дарује Царство Божије, и то искључиво по милости Својој, а не због некаквих њихових добрих дјела.

Онај ко правилно ходи духовним путем почиње да код себе опажа све више и више грјехова, док, најзад духовним видом не угледа читавог себе огрезлог у гријеху, у губи душевној, док не осјети свим срцем да је сам он — прљавштина и нечистота, недостојан чак и да призива име Божије, као онај цариник (из Јеванђеља) који, не смијући да подигне очи горе, са болом срца вапије: „*Боже, буди милостив мени грешном!*“ Пребивајући дуго у таквом душевном настројењу, човјек излази из њега оправдан, као што је изишао и цариник.

Ако, пак, сматра себе добрим, а своје поједине гријехе, чак и оне тешке — случајнима, држећи да за њих сам толико ни не сноси кривицу него да су ови више узроковани неким спољашњим околностима или да су им виновници други људи, или зли дуси, а да је он мало крив, то је настројење лажно и ради се о стању очигледне или прикривене прелести, од кога нека нас све избави Господ.

Да би се ишло правим путем треба испитивати себе, упоређивати своја дјела, своје ријечи, помисли, тежње и друго са заповијестима Христовим, не оправдавајући се ни за шта, и трудити се да се поправимо, колико је то могуће. Потребно је не окривљавати и не осуђивати друге, кајати се пред Господом, смиривати се пред Богом и људима, и онда ће Господ таквом човјеку, постепено откривати његову палост, његову исквареност, његов неотплатив дуг. Један је дужан 500 динара, други 50, па ипак ни један ни

други немају чиме да плате. Нужно је да Господ, по милости Својој, опрости обојици, значи — нема таквог праведника коме није потребна милост Спаситељева.

И ето премудрости Божије! Очигледни грешник прије може да се смири и приђе Богу и нађе спасење, него праведници који су само наизглед праведни. Зато је и рекао Господ Исус Христос да ће цариници и грешници претећи у Царству Божијем многе праведнике, који су то само споља.

По великој премудрости Божијој, гријеси и бјеси (зли дуси) садјејствују смиривању човјековом а, преко тога, и спасењу. Ето, зашто Господ није наредио да се одваја кукољ од пшенице, јер би се без кукоља (грјехова наших) у нама лако родила гордост, а Бог се гордости противи. Гордост и високоумље су погибелъ за човјека.

Какав је закључак из реченог? Познајте своју немоћ и грјеховност, не осуђујте никога, себе не оправдавајте, смирујте се, и Господ ће вас подићи у своје вријеме.

Боже, буди милостив нама грешнима!
Опростите и молите се за мене!...

1950. г.

Драга и рођена м. В., „*Тражише, прије свега, Царство Божије и Његову Правду*“: Да ли човек обезбјеђује себе својом снагом? Ако се трудите на пољу тјелесном, треба да се трудите и на оном душевном. Срце своје исто тако, тачније — још и више треба обрађивати, више обдјелавати него виноград. Ако човек даје плату најамним радницима, хоће ли Господ оставити без плате оне који за Њега буду радили? А како треба за Господа радити? Ви то све знате. Треба се молити и пазити себе, борити се са помислима, не свађати се због ситница, попуштати један другоме, макар посао због тога и трпео (касније ћете зато добити многоструко више), брзо се мирити, откривати помисли, чешће се причешћивати и друго.

Може ли се то спојити са послом? Ако не све, због немоћи, много тога може. А ако већ не радимо (што би требало), треба макар да се скрушавамо и тако задобијамо смирење, али никако да се притом оправдавамо, јер се кроз самооправдање лишавамо могућности да духовно узрастамо. Ако, пак, не радимо оно што смо дужни, а уз то, још и не трпимо увреде и жалости, и преко тога се не скрушавамо и не смирујемо, онда не знам шта да кажем. По чему ћемо тада бити бољи од невјерника? Зато вас све и молим: претрпите увреде, укорје, неправде људске, понесите бремена један другога, да бар тиме надомјестите недостатак духовног дјелања, а главно је — будите свјесни да сте достојни свих увреда и невоља („достојно, по дјелима својим добићемо“).

Вама је познато, да ће се људи последњих времена спасавати кроз жалости и невоље. Зар смо ми изузети од тога закона? Нијесу узалуд свети Оци савјетовали да чешће (свакодневно чак много пута) помишљамо на смрт, на суд, на неизбјежност подношења рачуна Господу за сваку своју ријеч, дјело, помисао, за лукавство, за приврженост свијету, за сујету, за све тајно, што је познато само Господу и нашој савјести. И ви се чешће сјећајте тога.

Нека вас све Господ благослови.

1949. г.

...Све треба радити према снази. На тјелесноме нам се сва снага исцрпи, а за душу остаје неколико снених минута. Зар се тако може? Треба се сјећати ријечи Спаситељевих: „*Тражише прије свега Царство Божије...*“ и друго. То је заповијест, као и „не убиј“, „не блудничи“ и др. Нарушавање те заповијести често више штети души него случајан пад. Оно непримјетно хлади душу, држи је у безосјећајности а често доводи и до духовне смрти: — „*нека мртви сахране своје мртваце*“, тј. они душевно мртви, без осјећања за духовно, без ватрености у вршењу заповијести, ни топли ни хладни, којима Господ пријети „да ће их избљувати из Својих уста“. Треба макар једном у 24 часа на неколико минута изићи са собом на суд пред Господа, као да смо мртви и да четрдесетог дана дана стојимо пред Господом и ишчекујемо пресуду. Ставши

мислено пред Господа у ишчекивању суда, плачимо и молимо милосрђе Божије да нас помилује и опрости нам наш неплативи дуг. Савјетујем свима да тако стално чине до саме смрти. Најбоље је увече, а може се и у било које друго вријеме, усредсредити свом душом и молити од Господа да нам опрости и помилује нас; а још боље је чинити то неколико пута на дан. То је заповијест Божија и светих Отаца — побринути се бар мало за своју душу. Све пролази, смрт нам је за леђима, а ми уопште не мислимо са чиме ћемо изаћи пред суд Божији и шта ће нам изрећи Праведни Судија, Који зна и памти сваки наш покрет, и онај најтананији — душевни и тјелесни до смрти. Шта ћемо одговорити? Свети Оци су зато овјде на земљи и плакали и молили Господа за опроштај, да не би плакали на суду и у вјечности. Ако је њима био потребан плач, зашто се онда ми, несрећници, сматрамо добрима и тако безбрижно живимо и мислимо само на житејско...

Опростите ми и помолите се за себе и за мене.
Поздрав свима и благослов Божији.

1954. г.

Драга м. В., што је човјек заиста а не уобразиљи ближе Богу, то се осјећа недостојнијим и грешнијим, грешнијим од свих људи. Тако су се осјећали свети Оци. Примјера има много, сјетите се сами.

Цариник је са другог разлога сматрао себе грешним. Али, поставши свјестан своје грје-

ховности, није оправдавао себе и молио је само за милост и опроштај од Господа и — добио је. Сви људи имају неотплатив дуг пред Богом. Никакви подвизи не могу оплатити његов дуг. Сам Господ каже да, ако сатворите и све што вам је наређено (тј. све заповијести), сматрате себе слугама непотребним, који су просто обавезни да учине све што им наређује господар. Значи, и сви ми, који стално нарушавамо Божије заповијести, обавезни смо да имамо цариниково душевно настројење. Код себе не треба тражити никакве заслуге, ма какве подвиге да вршимо. Ми смо вазда бескорисне слуге. Само милост Божија опрашта онима који се кају и уводи их у Царство Божије.

Ето зашто нам свети Оци и Господ забрањују да тежимо за узвишеним стањима духа. Сав наш унутарњи подвиг треба да се усредреди на покајање и на све што потпомаже покајање, а оно Божије доћи ће само од себе када (му) мјесто (у нама) буде — чисто и ако изволи Господ. Ако подвижник нема искрено срдачно осјећање грјеховности и скрушено срце, тај се обавезно налази у прелести. Посебно је онај ко се налази у молитвеном подвигу, дужан да има молитву цариникову и његово скрушење, иначе ће га обманути бјеси (зли дуси), те ће пасти у високоумље, таштину и прелест. Нека нас од тога избави Господ.

Ето одговора на Вашу жељу да знате шта значи имати расположење цариниково. Господ је причом о царинику и фарисеју показао како се треба молити, и са каквим душевним настројењем, а како не треба (фарисејево настројење). После доласка Спаситељевог и Његовог страдања, молитву цариникову свети су Оци замијенили Исусовом молитвом. Смисао им је један те исти.

Драги...! Мир вам и спасење од Господа. Добио сам ваше писмо. Господ вас је посјетио болешћу, наравно, зато што је она била неопходна за ваше спасење. Кроз многе невоље и жалости ваља нам ући у Царство Божије, такав је закон духовни. Апостоли, Мученици и Преподобни, сви Свети, ушли су у славу небеску кроз многе велике жалости и невоље. „*Која воли Господ, кажњава ја и бије свакој сина, којег ја прима*“. Очигледно да нема другог пута у Царство Божије, од пута узаног, крсног, зато сте иви дужни да у болести и слабости не клонете духом него, напротив, да се радујете у духу и тјешите у мислима, тиме што вам је Господ сада постао ближи, а у будућем вијеку ће вас и сасвим учинити својом дјецом, ако Му до краја останете вјерни и без роптања поднесете све болно што Он нађе за потребно да вам пошаље. „*Онај ко претрпи до краја, биће спасен*“. Треба чешће призивати име Божије, стати пред Лице Божије, и молити за стрпљење, када нам постане исувише тешко. Као од змије отровне треба се чувати — *роптања*. Неблагодарумни разбојник је роптањем и псовком не само повећао своје муке, него је за навјек пропао, а благоразумни је свијешћу да достојно према дјелима својим прима, и страдања себи олакшао и Царство Божије наслиједио. У јутарњој молитви преподобног Макарија Великог се каже: „*Боже, очисти ме грешнојер никада добро пред Тобом не сатворих!*“ Ако су тако осјећали угодници Божији, шта онда ми треба да осјећамо, чему ми можемо да се надамо? Једино милости Божијој! Заборавивши сва своја добра дјела, дужни смо, као цариник да зазивамо из свег срца: „*Боже, буди милостив нама грешнима!*“ И ако је цариник само због те молитве био очишћен од свих гријехâ, онда и ми

треба да вјерујемо да ће Господ и нас помиловати, ако се од свег срца будемо молили као цариник. Тако нас учи Господ Исус Христос: да се молимо и надамо у милосрђе Божије. Никаква болест не може да нас спречи да се бар неколико пута у току дана и ноћи из дубине душе са покајањем обратимо Господу.

Није било случаја да Господ икада откаже опроштај ономе ко га иште.

Господ нам само не опрашта, када ми сами другима не опраштамо. Зато, помиримо се са свима да би се Господ помирио са нама. Опростимо свима, да би Господ нама опростио.

... Нека вас Господ чува, нека вам пода трпљење и молитву, а преко њих и радост духовну, која надмоћава све тјелесне болести и све невоље и жалости због пролазног свијета.

Драга М.!

Господ хоће да се сваки човјек спасе. Али сваки човјек не жели спасење на дјелу. На ријечима сви хоће да се спасу, а на дјелу одбацују спасење. Чиме га одбацују? Не гријесима, јер су постојали велики грешници, као онај разбојник, Марија Егићанка и други који су се покајали због својих гријеха и Господ им је опростио: на тај начин су и добили спасење. Гине, пак, онај ко гријеша а не каје се, но сам себе оправдава у гријесима. То је оно најужасније, најпогибељније. Господ каже: „Ја сам дошао да призовем не праведнике но грешнике на покајање“. Шта то значи? Ријеч Божија каже да „нема праведнога, нема ни једнога, сви заједно непотребнима се показаше...“ Сви су грешни, и што је човјек светији — тим више гријехова види код себе. Господ је и дошао да призове на покајање и да преко покајања спаси грешнике, тј. оне који су свјесни својих гријеха, који се кају пред Господом, и моле за опроштај. А оне који или не виде своје гријехе или сами себе лукаво оправдавају, такве Господ одбацује од Себе. Тако је Господ одбацио и још на земљи осудио фарисеје, који су себе сматрали праведнима, па чак и узором за друге. Страшно је такво стање. Избави, Господе, од тога свакога човјека.

Преподобни Сисоје Велики је молио Анђеле, који су дошли по његову душу, да се помолу да му Господ пода да још поживи — ради покајања. Преподобни Пимен Велики говорио је: „Вјерујте, браћо, тамо гдје буде сатана, и ја ћу бити бачен“. А он (Пимен Велики) васкрсавао је мртве! Тако су и сви угодници Божији до саме смрти оплакивали своје гријехе као свој неотплативи дуг пред Богом.

А ми из самољубља скривамо своје гријехе, оправдавамо се, лукавимо, иако једном ногом већ стојимо у гробу... Погледај сав свој живот, покај се за све чега си свјестан. Моли са сузама као што моли Света Црква, са великим поклонима (метанијама): „Даруј ми да увидим своја претрешења“. Ако човјек и не види своје гријехе, то не значи да их нема. То само значи да је човјек, огрезао не само у гријесима него још и у духовном сљепилу. А ако нас духовник или уопште човјек са стране, оптужује за гријех, не треба да се оправдавамо него да молимо Господа да нам Он открије наше гријехе, и да нам да се покајемо прије смрти и овдје, на земљи, добијемо, опроштај.

1958. г.

Драга моја...!

Ти падаш духом и губиш се већ због малог искушења. Господ га, пак, пушта на тебе да би познала своју немоћ и схватила како се много свега и свачега скрива у души човјековој, какав труд треба уложити, да бисмо се очистили од страсти и постали храм Бога Живога и достигли спасење. Када ти се буде открила немоћ људска, онда ћеш припадати к Господу и из дубине срца вапијати к Њему као апостол Петар, када је почео да се дави. Онда ћеш добити помоћ од Господа и схватићеш да је Господ заиста близу оних који призивају име Његово од свег срца и

већ ћеш са благодарношћу пасти пред Његове ноге, и оплакивати све гријехе своје, којима си увриједила Господа. Онда ћеш се смирити срцем, престаћеш да осуђујеш друге и почећеш да се трудиш око тога да ти Господ опрости пређашње гријехе и не дозволи ти да Га убудуће вријеђаш нарушавањем заповијести. Схватићеш и то како је испразно све земаљско и да су твоја привезаност за земљу, твоје заваде и туге — изреда тако ништавни те да због свега тога не треба туговати, не треба се свађати и губити душевни мир, а можда и спасење.

Све се рђаво, све страсти, све бјесовске (демонске) сплетке, све жалости и страдања, све се побјеђује смирењем. А смирење ћемо пројавити тиме што ћемо од свег срца, као благоразумни разбојник, рећи Господу: „*Достојно по дјелима својим примићемо, помени ме, Господе, у Царству Своме!*“ Ако тако узмогнемо рећи у свим животним приликама, нећемо роптати ни на Господа ни на људе, и одмах ће нам лакнути и биваћемо на исправном духовном путу. Ако, пак, и заропћемо на некога, тада треба још више да се смиримо и да кажемо: „Господе, ја заиста ништа не вриједим, само Ти ме можеш спасти!“ „*Ако хоћеш, можеш ме очистити*“, рекао је онај губавац који је био изгубио сваку другу наду у исцјељење и онда је од Господа зачуо: „*Хоћу, очисти се!*“ И — Господ га је исцијелио. Тако и ми у дубини душе појмивши своју немоћ и убогост духовну обратимо се Господу јединоме Спаситељу нашем и рецимо Му из скрушенога срца: „*Господе, ако хоћеш, можеш ме исцијелити и спасти!*“ И — добићемо одговор од Распетог за нас Господа: „*Хоћу, очисти се!*“ Тај одговор ће јасно зачути наша душа и добиће снагу да са благодарношћу подноси све невоље

земног живота, као што је разбојник без роптања висео на крсту до вечери, у ужасним мукама. Нека ти помогне Господ, драга М., да то схватиш и смириш се и предаш у руке Божије, и стално понављај: „*Господе, нека буде воља Твоја Света! Господе чини са мном што је Теби угодно, само не допусти да узројћем на Тебе, само ме спаси!*...“

Ти си до сада само читала и слушала о борби душевној, о плачу, о страдањима срца. Господ ти допушта да то опитно познаш и ријешиш да ли ћеш трпјети без роптања и благодарити Господу, или ћеш се, пак, предати роптању и затим још грђој ствари — очајању.

Одлучи сама. *Дај крв и прими Дух!* Доба дјетињства је прошло, вријеме је да се прихватиш посла одраслих. „*Срце смирено и скрушено Бој неће презрети*“, „смиреноумнога се ђаволске мреже не дотичу“ (речено је преподобном Антонију Великом приликом његовог чувеног виђења демонских мрежа, којима је премрежен сав свијет).

Ако се, пак, одаш роптању и почнеш да окриљујеш људе и околности, онда ћеш прећи и на роптање на Бога и можеш пасти у очајање, од чега нека те Господ избави!

Нека ти Господ дарује мир душевни, смирење и разум духовни. Нека ти пода трпљење и снагу да носиш и терет сопствених страсти и страсти других са којима долазиш у додир...

Драга...!

Чешће мисли на смрт и на то ко ће те *шамо* сусрести. Могу те сусрести свијетли Анђели, а могу те салетети и мрачни, зли демони. Од само једног погледа на њих може се пореметити умом...

Наше спасење се и састоји у томе да се спасемо, тј. да не паднемо у руке демонима, него да се избавимо од њих и уђемо у Царство Божије, у бесконачну, непојамну радост и блаженство Господа свога. *Овдје* се треба потрудити, имамо и за шта. Демони су горди и овладавају гордељивцима — значи, треба да се смиримо. Демони су гњевљиви — значи, треба да стекнемо кротост, да они не би овладели нама, као својима по души. Демони су злопамтив и немилосрдни — значи, ми треба да брзо праштамо и да се миримо са онима који су нас увриједили и да будемо према свима милостиви. И тако у свему!

Треба гушити у својој души својства бјесова (злих духов), а уводити она анђелска, на која нам се указује у Светом Јеванђељу.

Ако послите смрти, у нашој души буде више својстава бјесовских, они ће и овладати нама. Ако ми већ овдје постанемос свјесни својих бјесовских особина, и ако будемо молили опроштај за њих од Господа и сами будемо свима опраштали, онда ће нам Господ опростити и уништиће у нама све рђаве особине и неће нас дати у руке злим судима. Ако ми *овдје* не будемо никога осуђивали, онда ни нас *шамо* Господ неће осудити. Тако је и у свему другом.

Живимо зато у миру, опраштајући један другоме, мирећи се брзо један с другим, за све се кајмо пред Господом и молимо Га, за милост и спасење од бјесова и вјечних мука, док још има времена.

Не поигравајмо се својом вјечном судбином. Нека те Господ уразуми! Амин.

Драга!

...Расијана молитва није молитва, иако Господ и њу у почетку прима од оних који се још уче молитви. Али треба се једном научити молитви и без расијаности!

Ако се уздржиш од гњева и сачуваш мир, онда ће и молитва бити добра, а ако будеш узнемирана, онда се нећеш моћи ни молити.

Молитве у гњеву Господ не прима и онога ко се тако моли само предаје немилосрдним слугама, тј. демонима, који гоне људе од духовне трпезе, далеко од свадбене гозбе, у таму разних испразних а понекад и скврних помисли. И то ће трајати све дотле, док се не смиримо и не заплачемо пред Господом од свег срца и док не опростимо свима и док сами не замолимо за опроштај, ријечју, док не стекнемо мир душевни, јер је речено: „У миру (душевном) је мјесто Божије“. Гдје је немир, ту је и *враг* и тама и отежалост душевна и остали замеси адски.

Смирење влада снагом да све мисли сабере у сјећање на Бога, а немир, сујета и гордост расијавају помисли. Ако се помисли јако раси-

јавају, значи да нешто није добро у души, значи да је *vrai* (непријатељ) добио приступ ка нашој души и да се треба кајати пред Богом и молити га за опроштај и помоћ. Треба тражити узроке таквог стања. Ово понекад бива (ако и нема гњева) и од прекомјерне сујете, привезаности за свијет, од дугих мирских (свјетовних) разговора, од осуђивања ближњих.

Добра, пажљива молитва, која исходи из срца, пут је ка Царству Божијем, које је „у нама“. Ако такву молитву немамо — значи, нечим смо разгњевили Господа.

Буди пажљива према себи. Сачувај мир, мири се брже, чешће изливај пред Господом своја прегрешења и жалости, поступај по савјести, онда ћеш се осјећати добро и спасићеш се. Труди се по Богу и спасићеш се. Биће ти добро и овдје, а послије смрти ући ћеш у вјечно блаженство.

Моли се за мене.

Драга В. Н.!

1954. г.

Добио сам ваше писмо. Већ то што сте неспокојни, свједочи о вашој неправедности. „*Лице-мјеру, извади најпре брвно из ока своја, па тада гледај да извадиш шрун из ока брата своја!*“ Овдје се указује на дубоку психолошку чињеницу. Ако се човек, са Божијом помоћи, очисти од гријеха, самим тим ће чисто гледати на све:

— све ће му се показати у другом свијетлу и тек тада ће моћи да даје праву оцјену свему

— тада ће у његовом срцу пребивати само љубав према свеколикој твари и нека непојмива самилост и жеља да нико не буде изложен страдању, да нико ни у чему не претрпи штету (види Исака Сирина).

Тек тада ће човек моћи да учи ближњег (а и то по упутству благодати Божије), и тада ће ријеч његова бити дјелотворна и корисна, исцјељиваће а неће рањавати. А док не достигнемо то стање — не треба да будемо учитељи другима.

Преподобни Нил Сорски никада није одговарао у своје име, но је само излагао мишљења свјетих Отаца. Ако код њих не би одмах налазио решење, не би ни одговор давао, све док не би нашао мишљење свјетих Отаца о датом предмету. А ми сами, премда ништа не знамо, на основу онога што смо чули или просто зато што се „нама тако чини“, изговоримо читаву хрпу (савјета). Паметан човек одмах ће увидјети лакостисленост таквих наших ријечи и замјериће нам... Сви се ми налазимо у „најопакијој прелести“ (духовној обмани), према ријечима преподобног Симеона Новог Богослова, тј. у тама, у заблуди, у ропству ђаволском. Само ријетке Господ чини слободнима од тога стања: „Како слијепи може да води слијепог? А ви вазда свакога учите. Престаните са тим!“ Цариник никога није учио, него је са скрушењем говорио: „*Боже, милостив буди мени грешноме*“, говорио је, не само у цркви него је увијек имао тај став (иначе ни у цркви не би могао тако да се моли). Да ли је он или било ко други у таквом стању могао да учи друге? Наравно да није. А за оне који робују гријеху и ђаволу постоји једино исправно настројење — духовно настројење цариниково. Тек када оно захвати читавог човека, на њему ће се показати „Сила Божија“. „*Јер се*

Сила Божија у немоћи показује“, тј. када човјек појми цариника (у смирењу), тада ће се на њему показати Божија Сила и извешће га из Египта у обећану земљу. Другог пута нема. Ако Вам ја ово пишем, то је право духовника. Опростите!

Нека Вас Господ чува и да Вам разума за свако добро!

Драги мој...!

Добио сам твоје писмо и дубоко сам саосјетио са тобом. Имао бих много тога да ти кажем поводом твојих сумњи и жалости, али нијесам вјешт писању. Ти си одабрао животни пут који је у наше вријеме необично тежак, и — ако издржиш до краја — за све своје невоље добићеш, мало је рећи, милион пута већу накнаду, па ћеш чак (да не кажем — заборавити) и жалити што су оне биле — исувише мале... Можда ће ти то изгледати чудно, али тако је. Ја сам дубоко увјерен, да су чак велики хришћански Мученици у давнини жалили што су премало страдали и што нијесу могли одговорити Богу оном љубављу којом су били дужни да заволе Господа. И љубав према човјеку тежи да се изрази дјелом које је угодно вољеноме, ма каквих жртава нас оно стајало. Што је силнија љубав, то је јача и тежња да се она докаже... а несебичну љубав могуће је доказати само жртвом. И као што истинска љубав нема граница, тако нема граница ни жеђ за (само)жртвовањем као пројављењем љубави. Ко љуби Бога, тај хоће и да страда за Бога,

■ — у мјери раста његове љубави — рашће и његова жеља да све поднесе, само да се Господ од њега не удаљи, само да Му ближи буде. А човјек не може да не љуби Господа, када му се већ приближи, тачније када се њему приближи Господ.

Може се претпоставити да су онај незаспивајући црв и неугасиви огањ у будућем животу уствари — једна бесконачна жалост срца због тога што је било времена када је било могуће доказати своју љубав према Господу, претрпјети разна страдања Њега ради, доказати љубав не само страдањима, но и вјером у Њега усред свих сумњи, усред страхова, духовне усамљености, свјести о сопственим немоћима, слабостима и др., зато што је било времена а ми ништа од тога нијесмо учинили... Гле, овдје, на земљи, и могуће је и потребно доказати своју љубав према Господу унутарњом одлуком: „*Вјероваћу у Тебе, испуњаваћу свим снагама Твоје заповијести, страдаћу за вјеру у Тебе, одрећи ћу се свега и свих, личној животи и сродника својих, само се Ти, Госпode, не одреци мене, не дозволи ми да изгубим вјеру и храброст, и не дозволи да зароним на Тебе, ако ме постигну исувише тешке жалости и страдања моја или мојих ближњих, даруј ми да Те заволим свим срцем!*“ Ако сачуваш такво расположење, биће ти лако да прођеш свој животни пут. Ако се, пак, будеш колебао, ако припустиш у срце сумњу, ако се помрачиш свјесним нарушавањем заповијести Божијих и раслабиш своју духовну снагу, ако не будеш стално призивао у помоћ Господа, а посебно, ако се погордиш и поуздаш у своје снаге — онда ћеш пасти и прекомјерно отежати себи живот. Али ни тада немој клонути духом, но се још више смиравај и сву наду своју полагај на Господа, и на Његово милосрђе и Његову по-

моћ. То јесте правилно настројење, али без опита, без мислених падова и устајања, правилног се расположења* нећеш домоћи.

Оно се одликује дубоком свјешћу о својој слабости и немоћи да се живи онако како изискују заповијести Божије, да се Бог воли онако како је Он Сам заволио нас. А из овога расположења рађа се осјећање скрушења, плач срдачни, сазнање неотплативости свога дуга Господу (10 хиљада таланата) — ријечју, срце скрушено и смирено, које Бог неће уништити, и из којег ће се и родити она љубав према Богу о којој сам говорио у почетку. Пуком сопственом вољом и жељом још сене може задобити љубав, но, прије свега, животом по заповијестима, покајањем, плачем због својих падова, дубоким скрушењем, због тога што умјесто да љубимо и угађамо Богу, стално нарушавамо Његову свету вољу. Из овог плача и скрушавања рађа се страх Божији, тј. страх да ни на који начин не увриједимо Бога, затим се јавља осјећање близине Божије, што је преподобни Давид изразио ријечима: „Предзрех Господа мојега вину...“, а затим се постепено рађа, чврста ријешеност да је боље умријети него увриједити Господа, и лишити се Његове блискости, те човјек почиње да испоља-

* *Пад дјелом* се веома тешко одражава на духовно настројење, потребан је велики труд за самоочишћење и то дуго кочи напредовање. *Мислени падови*, пак, чак су неопходни за познање себе, своје немоћи, неспремности за Царство Божије, а преко тога, они доводе до смирења, показују да сам човјек, својом снагом не може духовно узрастати, него је дужан да стално вапије Богу за помоћ, дужан да се на спасење користи светим Тајнама и свиме што нам пружа света Црква. Духовном узрастању помаже читање Светог Писма (Новог Завјета и светих Отаца). А још је боље ако имамо духовног руковођу, али њих је сада понестало и приморан си да ходиш сам, руководећи се читањем и молитвом, иштући помоћ од Господа и светих угодника.

ва чврстину у невољама, не само да их мирно подноси него и да благодари за њих — срце ће осјећати радост због очишћења путем невоља и неко задовољство због тога што може трпјети ради Бога и тиме Га и вољети. „*Шта га Ти дам, Господе, за све што си ми дао?!?*“

Опрости због многословља и, можда, због неблаговремености овога писма, Али, твоја ме је невоља покренула да ти ово напишем. Можда ће ти бити од користи и послужити за неку утјеху.

Пријатељу мој, једно те молим: никада не одступај од Бога, ма како дубоко да паднеш, ма како да сагријесиш и увриједиш Господа (од чега нека те Господ сачува), но као блудни син, моли Га за опроштај и увијек изнова труди се да живиш по заповијестима. „Онога ко к мени долази, нећу отјерати напоље!...“. Ко ходи к Господу испуњавањем заповијести, ако на путу и пада, но потом устаје и иде напријед, налази се међу војницима Христовим и од Христа бива увјенчаван, макар и многих рана допао у тој духовној борби са својим страстима, са својом палом природом и бјесима.

Нека те Господ уразуми, нека укријепи вјеру твоју, и добру вољу твоју, нека те сачува од сваког зла.

Нека те Господ благослови.

(?)

Мир ти и спасење од Господа нашег Исуса Христа, драга...!

Вријеме је да знаш да *vrat* (непријатељ, ђаво) неће оставити на миру никога од оних који желе спасење, и да се борба са њим до смрти неће прекинути. Ђавола нико не може побиједити сопственим снагама. Господ је и дошао на земљу да разруши дјело ђаволово. И Господ се бори против ђавола и гријеха заједно са онима који Га вазда призивају у помоћ. И човјек је дужан да се супротставља гријеху и ђаволу свим силама, употребљавајући као оружје средства на која су нам указали Господ, Апостоли и свети Оци. За нас православне оружје против ђавола јесу: пост, молитва, трезвење и смирење. Без смирење никаква средства неће помоћи, јер ни Господ не помаже гордоме и ономе ко се узда само у себе, па тај неминовно пада у разне мреже ђаволске. Ко хоће да побиједи ђавола и избави се од страсти а не бори се са њиме датим оружјем, тај га, очигледно, неће ни побиједити. Што је човјек смиренији то ће се брже избавити од *vrata*. Овоме треба додати да злопамћење ништи снагу молитве, јер Господ *не Прима* молитву човјека који је у непријатељству са ближњима или злопамтило, него га шаље да се најпре помири са свима. А ако му Господ молитву не прими, човјек ће бити сам и враг ће га, следствено томе, надмоћати. Чак и онај ко се правилно бори не побјеђује врага. За то су потребни вријеме и стрпљење. Бори се правилно, труди се да будеш у миру са свима, учи се трезвењу и непрестаној молитви. Смиравај се пред Богом и људима, и онда ћеш те исполине (дивове, тј. демоне) једног за другим срушити и избавићеш се из ропства греховног.

Ни један духовник се неће горе односити према човјеку који се искрено и дубоко покајао, за своје гријехе, ма какви ови били. То је вражија смицалица — да би онај ко се каје сакрио своје гријехе и да не би добио опроштај. Напротив, ако је духовник човјек вјерујући, он ће почети да се према њему боље односи, то је тајна — својство исповијести.

...Трпи све пријекоре и ругања и клевету, оправдане или неоправдане, јер су корисни, очишћују душу од гријеха и потпомажу раст смирења, ако не будеш приговарао. Говори као разбојник: „Достојно, по дјелима нашим добићемо, помени ме, Господе, у Царству Своме“.

Драга...!

В. је писала да си после мога писма три дана плакала. Ја се радујем што си плакала, ако је плач твој био по Богу а не од увријеђеног самољубља. Од све душе ти желим да видиш своја прегрешења и да преплачеш због њих не три дана, но читав живот свој до смрти, да не би морала да плачеш вјечно последије смрти... Када нас поставе пред Судију непристраснога који зна шта је скривено у нама, каква ће о нама одлука пасти? Чиме ћемо се оправдати пред Њим? Постоји једно једино средство — да, док си жива, будеш свјесна своје недостојности пред Богом.

и пред људима, искрено увидиш да смо ми људи искварени и бескорисни, да имамо ненамирив дуг пред Богом и немамо право да било шта захтијевамо од људи, да то увидимо и да плачемо и молимо још овдје за помиловање, за опроштај нашега неотплативог дуга. Да плачемо треба због тога што смо развратно расточили своје душевне и тјелесне снаге, и што непрестано вријеђамо Љубав Божију, а да се молимо треба за то да Господ послѣ смрти не помене гријехе и неправде наше, него да нас прими у Своју обитељ, као што је примио блуднога сина. Ето за шта треба да се веже сва наша брига. Сваки дан прије спавања треба провјеравати себе и скрушавати се због свих нарушења заповијести које смо себи дозволили тога дана. И треба се присјећати читавог свог прошлог живота и кајати се због свега и не одступати од покајања, док не осјетимо да нам је Господ опростио свенаше пређашње гријехе. Треба при томе од свег срца молити Господа да нам помогне да убудућене гријешимо, да новим нарушавањима не увриједимо Његову Свету Вољу, изражену у заповијестима. Свакако ваља да се бојимо да не увриједимо свога ближњега, јер је лакше помирити се с Богом него са ближњим... Смири се пред свима, труди се да сходно снази служиш свима, никога не прекоријевај, не суди, не осуђуј. Помири се са свима, свима опрости, иначе сама нећеш добити опроштај од Господа. Тај услов је поставио Сам Господ: „Ако не *опростиш* људима њихова сагрешења, ни *Отац* ваш Небески неће вама *опростиш* сагрешења ваша“ (Мт. 6; 14, 14).

У наступајуће дане Светога Поста доведи се у ред, помири се са људима и с Богом. Скруши се и плачи због своје недостојности и пропасти

која ти пријети, и онда ћеш примити опроштај и задобити наду у спасење. „*Срце скрушено и смирено Бој неће уништити*“, а без њега ти никакве жртве и милостиње неће помоћи. „*Да хоћеш жртве, дао бих Ти али за жртву Цаљеницу не мариш. Жртва је Боју дух скрушен!*“

Свим усрђем моли од Господа за највећи и најпотребнији од свих дарова — да видиш гријехе своје и да плачеш због њих. Онај ко има тај дар, има све.

Нека те Господ уразуми и благослови! Поздрав и благослов Божији свима.

Драга...!

Ти већ одавно треба да знаш да постоје ђаво и зли дуси, који по својој крајњој злоби хоће на сваки начин да погубе сваког човјека. Како они то раде? Ево како: труде се да дјелују на човјекове страсти и да их распале до такве снаге да га оне погубе.

На примјер, ко воли да пије, њега зли дуси нагоне да пије све више и више, наводе на опијање, тучу, убиство и самоубиство и тиме га упропашћују занавијек. Некога зли дуси уче да краде, некога превејано наводе на високоумље, сујету, гордост и, најзад, на духовну прелест и тако га упропашћују. И многим другим путевима траже они вјечну пропаст човјекову.

У стању душевног мира размисли у какво помрачење душе човјек треба да падне, да би због мале незгоде прешао у вјечну, ужасну муку. Ма

како да нам је овдје на земљи тешко, макар ту поживјели и хиљаде година у тешким страдањима, ипак ће свему томе једном доћи крај. А у аду мукама нема краја. Замисли, на примјер, овакву слику: разбојничка дружина, неких најодвратнијих сто људи ухвати те у шуми и читав дан се иживљава над тобом... Како би се тада осјећала? Овдје би се бар избавила од тога кроз смрт. А самоубица пада у руке бјесова (злих духова), који су још хиљаду пута гори, опакији и одвратнији од свих земаљских разбојника, изложен не само огњу неугасивом који не свијетли, не само црву незаспивајућем, него и њиховој потпуној самовољи, и страшној порузи... А тим мукама неће бити краја. Какав ужас! И доћи у такво стање због ситница због тога што је неко тамо љут или зао... што те је увриједио. Ако такву ситницу не можете трпјети, како сене ужасаваш адских мука?

Ти кажеш да у то вријеме ништа не мислиш него си спремна да се објесиш. Истину говориш кад кажеш да ништа не мислиш — Бога заборављаш, заборављаш будуће вјечне муке. У томе и јесте опет лукавство злих духова и њихово дејство на душу човјека.

Гдје је Господ, ту су и — мир, свјетлост, разум, радост. Гдје је ђаво тамо су — растројство, мрак душевни, помрачење разума, очајање, спремност на свако зло.

Ја сам много пута говорио о томе. Још једном те упозоравам: не пружај руку ђаволу. Моли се Богу и у стању душевног спокојства ишти да не допусти да паднеш у помрачење, да не да злим дусима власт над тобом. Господ ће те заштитити, ако сама не поћеш у ад. Сјети се Јуде. Он је допустио ђаволу да уђе у њега и погинуо је ужасном смрћу, и допао вјечних мука, на дну адовом.

Не шали се са тиме. Држи се подаље од таквих мисли. Нека ти Господ помогне да схватиш ово што ти пишем и да не паднеш у руке злих духова, ни овдје ни у будућем животу, и да, пошто понешто овдје претрпиш, ућеш у Царство Божије, у вјечну радост и блаженство. Амин.

Многоуважена...!

О Вашим преживљавањима поводом свијетлог јутрења рећи ћу: „*Ономе ко воли Господа, све излази на добро*“. Свети Оци кажу да Царство Божије не долази као нужна посљедица придржавања духовнога „реда“. Ако очекујемо духовне радости, онда баш можемо (најчешће тако и бива) да их не добијемо. Правилно настројење душе се састоји у томе да сматрамо себе недостојнима икаквих духовних утјеха. Штавише, преподобни Јован Љествичник каже: „*Руком смирења одбацуј радост која долази, као недостојан ње, да се не би њоме саблазнио и да не би вука узео за пастира*“. Тумисао, на разне начине, исказују сви свети Оци. Сви људи лако „склизаву“ у сваки гријех а посебно у оне колико шкодљиве, толико и тешке. Нико не може својом снагом све да примијети ни на-

двллада — само свијест о својој немоћи, убогости, грјеховности, о ненамиривом своме дугу пред Богом и, отуда, непрестани плач срдачни („срце скрушено“ које такво постаје и „смирено“), што су га имали сви угодници Божији, ето правилног духовног настројења, које човјека штити од падова и води ка духовним даровима и које у њему заштићује те дарове, ако их се удостоји. Подвижник који нема плач срдачни, налази се у духовној „прелести“ тј. у лажном настројењу, и, ако се не поправи, може да падне у очигледно бјесовску (демонску) прелест и да погине. У наше вријеме све се то догађа у неупадљивом облику (не говорим о очигледном злу), али догађа се, и већина оних који се подвизавају, привремено или стално, налазе се у прелести. Та ствар је доста осјетљива...

Успјешност духовног живота мјери се — не духовним утјехама, које могу бити од *лукавога*, него — дубином смирења.

(?)

Драга...! Мир Вама. Журим да Вам напишем неколико ријечи док је дан, јер — свијетла не дају, а и лампа је без стакла. Прочитао сам вашу исповијест о сујети и у њој нијесам нашао ништа због чега бих се „удаљио“ од Вас. Ништа посебно Ви нијесте написали. Ни Ви, као ни сви други људи, немате ништа због чега бисте могли да се хвалите. Сви смо се ми удаљили од Бога својим животом. Шта драгоцјено имамо са

чиме бисмо могли уздигнуте главе изаћи пред суд Божији?...

...Сваком човјеку је сујета својствена у толикој мјери, да га буквално цијелога прожима почев од спољашњости до у најскривеније дубине. А у исто вријеме оно је најотровније својство са којим у духовном животу, нема никаквог напретка. Сујету је неопходно смањити а затим уништити, у сваком случају треба непрестано испитивати себе и сваку појаву сујете сузбијати скрушењем срца (уздахнути пред Господом од свег срца: „*Господе, ево ојеш је змија погула главу!*“), са гњевом је одбацити и вапијати ка Господу: „*Господе, Исусе Христче, Сине Божији, помилуј ме грешно! Нећу, не присташјем, ослободи ме од ње, даруј ми да видим своја сагрешења!*“ Прочитајте о сујети код Јована Љевствичника главе, 5, 6, 7, 11, 14, 17, 23—26, 31, 34, 38 39, 41, 43 и 45; прочитајте и о гордости 1, 2, 5, 11, 16, 17, 20, 24 и 38.

Прекоријевајте се због сваког нарушавања и најмање заповијести Божије, не допуштајући никакво самооправдање. Памтите заповијест Спаситељевог: „Када учините све што вам је заповијеђено, рециите — ми смо бескорисне слуге“. А ми не само што не испуњавамо све заповијести, него ни једну како треба не испуњавамо, а да се гордимо и хвалимо, спремимо смо на сваком кораку. Нека Вам Господ помогне да се издвите од те змије! Али, без труда и пажње и тражења помоћи од Господа не можете побједити најопакијег и најлукавијег *непријатеља*. Та испољавања сујете, о којима сте Ви писали, веома су очигледна и груба. Постоје још тананији њихови видови и, да нам није помоћи Божије, могли бисмо пасти у очајање. Ослањајте се на Јеванђеље и на примјер Самога

Господа Исуса Христа у борби са сујетом... Не уздајте се у себе него у Господа, не само у великом него ни у ситницама. Ми без Господа не можемо учинити ништа истински добро и за нас корисно — а оно што нам се чини да је добро, по поузданој речи Христових подвижника, касније ће се показати штетним (тј. све што је учињено без молитве и тражења помоћи од Господа).

Свете су оне молитве које излазе из дубоког, побожног, скрушеног и смиреног срца, а фарисејске (горде и сујетне) молитве не само што нијесу свете него представљају мрзост (подлост) пред Богом.

Опростите ми. Спасевајте се.

(?)

Драга...!

Добио сам Ваше писмо о болести Л. Она ми не силази с памети. Иако сви, и велики и мали, неизбјежно морају напустити овај свијет, ипак када то предстоји некоме нама блиском и драгом, онда и нехотице човјек свом душом протестује против тога. У дубини сваког човјека лежи свијест о својој бесмртности. Он је и заиста бесмртан, а то што ми називамо смрћу је ново рођење — рођење за други свијет, прелазак из јел-

нога у друго, и за већину, несумњиво — боље, бесконечно боље стање. Ето зашто и не би требало жалостити се када се смрт приближава, па би се прије требало радовати, али ми или мало вјерујемо у будући живот или га се плашимо, а и овдашњи живот исувише чврсто нас држи (у својим канџама). Са духовне тачке гледишта требало би се радовати због Л. — Господ јој даје да се припреми за будући живот, али присутан је и страх да не заропће и не буде малодушна. О, када би се она смирила, када би се обратила свим срцем ка Богу, када би се покајала искрено због својих грешака, и причестила са вјером и благословом светим Тајнама Христовим! Онда би смрт за њу била радост, ново рођење, прелазак ка онима који је воле свом душом, који је чекају да би је испунили радошћу савршеном која нема краја и коју „око не видје, ухо не чу, и која у срце човеково не дође“.

Пренесите Л. наше дубоко саосјећање и велику жељу да успије да надвлада своју несрећу и да лако и радосно пређе у будући живот, у истинску нашу Домовину, припремљену за нас од постања свијета, гдје ће човјек постати сличан Анђелу, гдје ће се „његово лице просвијетлити, као сунце“.

Пренесите јој такође да је због тога што се, не познајући ме, много година односила према мени са љубављу — нећу то заборавити никада, било да још дуго поживи или да ускоро умре. Она ће ми по смрти бити драга. О! када бих имао смјелости да кажем да ће моја душа увијек бити поред ње и овдје и у будућем животу.

...Погледајте Л. у очи са свом љубављу коју имате према њој, помилујте је по коси, по лицу и хиљаду јој пута руке пољубите — нека то буде од мене. С нама Бог!

Ако човјек човјека може да воли и жали, каква је тек Љубав Божија према нама, када је Синџа Свога и Господа нашег узвела на крст ради нашег спасења! Зато, нека се Л. не боји, нека се нада у безграничну Љубав Божију!

Нека Л. оправда своје име и осјети бар неку љубав према Богу, који је и за њу претрпио ужасне муке, ругања и смрт на крсту. Онда ће Љубав небеска учинити земаљску њену љубав својом рођеном кћери, и причасницом (удионичарком) Славе и Блаженства Божанског Живота. Своју љубав према Богу треба да доказујемо трпљењем жалости растанка са овим свијетом, трпљењем болести без роптања, да бисмо постали причасници (удионичари) страдања Христових. „Ако са Њиме страдамо, са Њиме ћемо се и прославити“.

Опет понављам: Л., моја душа је са Вама и свом снагом желим Вам оно што је горе написано. Трпите, не ропћите! Ако Вам понестане вјере говорите: „Господе, хоћу да вјерујем, хоћу да будем истинска хришћанка, Господе, помози моме невјерју!“ и Господ Вас неће оставити!

Христос васкрсе!

Добио сам Ваше потиштено писмо. Ви знате духовни закон: „Кроз многе невоље ваља вам ићи у Царство Божије... У свијету ћете имати невоља... Трпљењем својим спасавајте душе своје!...“ итд. То сваки вјерник треба чврсто да усвоји. Богочовјек је претрпио пљувања бијења, шамаре и остале увреде, страшни крст и смрт. Мајци Божијој нож је пробоо душу и враћао се у Њено срце, за читаво вријеме страдања Спаситељевог. А и Апостоли, Мученици, Исповиједници, Преподобни и остали истински сљедбеници Христови, шта су они претрпјели?

„Ако ко хоће за Мном да иде, нека се одрекне себе и узме крст свој и за Мном нека иде!...“

Ако искрено хоћете да слиједите Исуса Христа, онда ни за вас нема другог пута, осим онога на који је Он указао, а то је пут спољних невоља и тјелесних болести и сталне борбе са свим страстима редом, које се пројављују на најразличитије начине. Постоје и страсти очигледне: стомакоугађање, различити видови блуда, среброљубље, туга, лажљивост, униције, гневљивост, сујета, гордост, невјерје, завист, осуђивање ближњих итд. Са свима њима ученик Христов мора досљедно да се бори, мора да се савлађује и да њих савлађује, а то изискује напрезање свих човјекских снага и трпљење. Често је то право правцато мучење, крст од којег се нигдје не може побјећи. Постоје двије могућности или да им се човјек преда без борбе и изда Христа, или да се бори и страда и да кроз ту борбу и страдање духовно узраста.

Ваше стање, о којем пишете увијено, такође је — страст, својство *старога човјека*, али је, по лукавству *непријатеља* (ђавола), који се вазда прикрива, замаскирано и искомпликовано свакаким примјесима. Бјеси (зли дуси), премда су се помрачили падом, ипак су — у извјесној мјери — сачували свој анђеоски ум и друге способности. Они су сјајно изучили људска својства, физичка и психичка, имају приступ тијелу, нервима и мозгу човјековом, и утичу и на његове душевне квалитете и њихова испољења, дјелујући вазда на зло и пропаст човјекову. Будући да очигледне страсти човјек види, па види такође и штету од њих, зли дуси се труде да све помијешају и понешто ублаже те да човјека уведу у заблуду страсти придајући нарочито дубоко значење, привлачну спољашњост и остало. Неизбројне су њихове подвале, лукавство, лаж и свакојаки начини саблажњавања и упропашћивања човјека.

Ми, почетници без искуства и духовних руководилаца, треба да знамо једно: сами не можемо да се одупремо страстима и злим дусима нити да их побједимо, али, ипак, треба, да се боримо са њима сходно снази и да непрестано, у вријеме напада, призивамо Господа у помоћ. „Опколивши ме, сколише ме (непријатељи и страсти), и именом Господњим супротстављах им се...“ Ни Ви сами својом снагом нећете успјети да се одупрете а још мање вам други човјек може у томе помоћи, то може — *само Господ*. Дакле, треба се више молити са трепетним поштовањем и скрушењем срца, исповиједајући Господу своје гријехе, страсти, и своју немоћ, и молећи га за опроштај и помоћ. Тако поступајући, убрзо ћете осјетити спокојство и мир душевни, неко смирење и ријешеност да све трпите ради Господа и ради свога спасења.

Рећи ћу неколико ријечи о Вашем стању, за које сте Ви склони да сматрате да је својствено искључиво Вама, управо Вашем осјећању усамљености, напуштености и др.

Ја нијесам досада срео ни једну дјевојку нити усамљену жену а да од тога не страда. То је, нешто што се крије у женској природи. Господ је Еви рекао после пада „...и према мужу твоме вући ће те склоност твоја...“ Та склоност која није само тјелесна него је још више — душевна, а понекад искључиво душевна, очигледно дјелује на све усамљенике, преламајући се и уљепшавајући се несвјесно на најразличитије начине. Узета од ребра Адамова, жена тежи ка својем првобитном мјесту да би образовала једног потпуног човјека. Немојте се вријеђати што вам то пишем, него се разаберите у својим расположењима. У сваком случају страст је својство *старог човјека* и не треба патити због тога, но се ваља борити постом, молитвом, умјереним читање светих Отаца и *Новога Заветта*, физичким радом, замором понекад... Нека Вам Господ пода разума за све добро, нека Вас благослови и помогне Вам да нађете прави пут. Ваш пут, и да њиме дођете до Царства Божијег!

„Скољена житејским таласима“,...
мир Вам и спасење!

Чекао сам писмо од Вас.

На вашу исповијест о стању у коме се налазите, одговарам: „Господ и Бог наш Исус Христос... Амин“.

Ма колико да падате, не очајавајте и не губите сасвим вјеру. Сачувајте макар „једну тачку“ у себи која види и увиђа и понекад дубоко тугује због Вашег стања, и нећете потонути у мору житејском. Господ то неће допустити, а у критичном тренутку пружиће Вам руку као апостољу Петру. „*Свијет ће вас омрзнути*“; рекао је Господ Својим ученицима прије двије хиљаде година. То пророштво се непрестано до данас испуњава на ученицима Христовим, али се испуњава и оно друго: „*Будите храбри, Ја сам побиједио свијет*“. „*Онај (који је) у вама већи је од онога који је у свијету*“, каже апостол Јован Богослов. Ријеч „*свијет*“ има два значења. Прво је — „*спљашњи свијет, пало човјечанство*“, а друго — „*наш сопствени стари човјек са својим страстима и грјеховним склоностима*“. Овај свијет је подвлашћен ђаволу. Ђаво налази у њему своја оруђа, којима јури и прогони ученика Христовог, желећи да га погуби. Али Господ је побиједио свијет, побиједио је ђавола. На силу, против воље човјекове, ђаво не може нашкодити никоме. Само онај ко му сам свјесно пружа руку, потпада под власт ђавола. А ко му се противи, ко призива у помоћ Господа Исуса Христа, тај је безбједан, њему демонска искушења могу бити само на корист, тачније, иду му у корист.

Своје падове и своју старост треба користити као средство за добијање смирења. Човјек који

задобије смирење влада својим унутарњим расположењем при чему сви напади ђавола бивају одбијени. Човјек се више не нада у себе но у Господа. А Господ је свемоћан, и побиједио је ђавола и побјеђује га у нашој души, кад год се против њега боримо не својом вољом но призивањем Господа и предавањем себе Његовој вољи.

Не малаксавајте коначно. Не мислите да духовник осјећа одвратност од исповијести грјехова. Ако постоји искрена скрушеност, духовник осјећа посебну милост и љубав према ономе ко се каје. То је тачно. Такво расположење духовника је свједочанство да Господ прашта ономе ко се каје и са љубављу га прима у Своје наручје, као што је примио блуднога сина.

Дакле, будите храбри? Нека се укријепи срце Ваше! „*Онај у Вама, већи је од оног који је у свијету*“.

Нека Вам Господ помогне у свему добром, нека Вас поучи, укријепи вас и утврди на камену заповијести Својих и приведе спасењу и радости у вјекове вјекова. Амин.

1960. г.

...да се радујете!

„*Ко ће нам одвалити камен са гроба, јер је велик веома?!*“ И ко га је одвалио? По заповјести Божијој, одвалио га је Анђео. Он ће и са нашег срца одвалити камен безосјећајности, када за то дође вријеме. Неопходно је показати вјер-

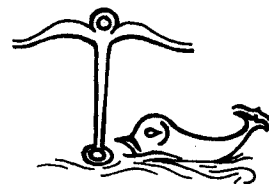
ност Господу и у вријеме безосјећајности, маловјерја, сумњи, хладноће, у вријеме невоље, болести и свакојаких непријатности. Неопходно је свјесним напором утврдити у себи вјеру, када се она готово гаси по Божијем допуштењу — да би човјек вазда изнова показивао ка чему тежи, шта свему претпоставља...

Постоји изрека Стараца: „Сваком добром дјелу или прешходи искушење или посљедује“. А добро дјело као што је молитва из свега срца, а посебно причешћивање, не може проћи без освете ђавола. Он употребљава све снаге да нам не дозволи ни да се помолимо како треба нити да се причестимо. А ако не може то да учини, онда се труди да нам касније напакости, да у нама ни трага не остане од добијене користи. То је веома добро познато свима који имају удијела у духовном животу. Ето зашто је требало са смирењем и скрушењем срдачним, по могућности, молимо Господа да нас сачува од сплетака *непријатељевих*, који дјелује или непосредно на душу, или преко људи који су у његовој власти.

Не чудите се томе. То је жестока битка и „ако Господ не сапади дом, узалуд се труди зидар, и ако Господ не сачува траг, узалуд бдије стража“. Треба се предати у милосрдне руке Божије, увидјевши пред Богом своју нејакост и немоћ да се сами одбранимо од непријатеља видљивих и невидљивих. Не бојте се! Ђаво не чини оно што би хтио, него оно што му Господ дозволи. Погледајте Књигу о Јову.

Нека благослов Божији буде увијек са вама! Никада не очајавајте. Нека вас Крст Христов увијек подсећа на бесконачну љубав Божију према палом човјеку. Зар та једна мисао није довољна да се човјек потпуно преда у руке Божије?

Човјек макар мало треба да тражи Царство Божије и Господ га никад неће оставити без помоћи и утјехе. Господ вас воли! Потрпите Господа!

1960. г.

...мир и спасење!

...Код нас је умрла монахиња у великим мукама. Треба још раније молити Господа за хришћанску кончину (смрт) „безболну, непостидну, мирну и добар одговор на Страшном суду!...“ Треба предочавати себи свој крај, болест, невољу што ће нас снаћи, појаву злих духова, мноштво својих недостатака, тих својстава злодуховских, у нашој души, и власт Ђесовску над тим дијелом наше душе, као и одсуство добрих дјела на које бисмо се ослонили. Једина нада је милосрђе Божије према свима који вјерују у Њега и који су свјесни својих недостатака.

На молитви огољавајте своју душу пред Богом у свој њеном мрзости, без самооправдања, и као губавац говорите: „Боже, буди милостив мени грешној!“ Тим и сличним примјерима Господ нам је указао на правилно настројење грешне душе, и указао нам је такође да само из таквог настројења и може да се роди истинска молитва без прелести. На такву молитву свагда низлази благодат Божија и оправдава (цариник је тако отишао оправдан, а губавац — очишћен) грешника преиспуњеног душевном губом.

Постоје два периода у душевном животу хришћаниновом:

1. спознавање своје искварености, пада, грјеховности,

и

2. постепено исцјељивање душевних ранâ.

Без првог не може бити ни другог. Оно прво нас често доводи до искреног дубоког смирења, захваљујући коме је само и могуће без штете добити исцјељење и остале дарове Божије.

Ако нема смирења, они ће човјеку бити на штету или чак на пропаст.

Из књигâ и опита стичете духовна познања која се тичу пута спасења.

Нака Вам Господ пода разума за све добро и да вас заштити од сваког зла.

1962. г.

...Мир Вам!

Ви као да се жалостите што године пролазе, а Ви се нијесте средили. Све Вам то долази од *овога свијета и од кнеза њеловог*. Он Вас плаши. Мете ваше мисли, улива Вам разне страхове, и лаже, лаже Вас без краја, што га и издаје на свим пољима.

У чему је суштина Хришћанства? У томе што Свемогући и Свезнајући Творац Васељене тако воли и жали човјека, тако се брине о њему и његовом спасењу, да је дао Сина Свога Јединород-

ног да га извргну срамоти, крсту и смрти. Господ се брине не само о човјечанству у цјелини него о сваком човјеку понаособ, у сваком тренутку држи га у Својој руци и брани од непријатеља видљивих и невидљивих и уразумљује — и преко људи и књига и преко животних околности. Ако треба казнити човјека ради уразумљења и заштите од већеневоље, Господ га кажњава милостиво, а затим — ако човјек може без штете (по себе), тј. смјерно то да прими — двоструко га награђује, као да жали што га је казнио. Онај коме се донекле отворио унутарњи вид, види то задивљујуће промишљење, бригу Божију о човјеку и у великом и у малом. И у ствари: ако је Бог ради човјека принио на жртву оно најдрагоцјеније — Сина Свога, како Му онда може бити жао да човјеку пода и било шта друго, јер је и сва васељена ништавна пред том Жртвом. Није жао Господу да ишта пода, нарочито онима који стреме ка Њему, и труде се да испуне Његову ријеч, који се жалосте у срцу због сваког учињеног гријеха, као и због нарушавања Његове воље, и непажње према Њему, неблагодарности и нељубави према Њему.

„*Онога ко ми долази, нећу истјерати напоље*“: Господ се радује свакоме ко тежи ка Њему, неизмјерно више него што се радује мати љубави свога дјетета.

Ето зашто не треба да се плашите будућности. „С нама је Бог“ данас и сјутра и у вјеке.

Бојте се само тога да не увриједите Господа каквим гријехом. Ако из немоћи паднемо у нешто лоше, покајмо се и Господ ће нам опростити, само не треба свјесно изабрати зло (гријех), оправдавати себе и роптати на Бога. Не бојте се ничега. Будите одважни, положите свесвоје жалости, недоумице, страхове, увреде од злих ду-

хова и људи, на Господа и Он зна како и хоће да Вас ослободи од њих, када то буде за Вас корисно.

Не вјерујте себи ни људима. Вјерујте Ријечи Божијој, Јеванђељу. Животом и опитом (искуством) изучавајте Јеванђеље. Живот у Христу ће вам пружити такву пуноћу, такво разумијевање свега, радост духовну и чврстину, да ће Вам се живот људи у свијету показати (какав и јесте у ствари) ништавним, незанимљивим, биједним, жалосним, сујетним, препуним ситуацијама непријатности а често и великих невоља. Ви сте срећни. Чувајте ту срећу. Благодарите за то Богу и Он ће за ту благодарност удвостручити Своју милост према Вама, колико је можете понијети. Нека се ово збуди! Нека вас Господ чува и благослови!

1962. г.

Драга...!

Хвала на поздраву. Исто тако памтим и молбу (од)... Мени је њега веома жао. Понекад га се са љубављу сјетим и желим му да се ослободи из канџи ђавољих. Он не би требало да у философији и науци тражи оно што је изгубио, него да вољним напором, „невидјевши, повјерује“ и изгради свој живот сходно вјери. Тада ће му доћи помоћ са неба, истјераће из себе *непријатељев* мрак и посвједочити истинитост Хришћанства са таквом свемоћном силом и убједљивошћу да

ће он из свег срца ускликнути: „*Господе, спреман сам да идем на било каква мучења, само ме не одбаци од Себе!*“ То су искусили сви који су тражили Бога. „Тражите и наћи ћете, молите и даће вам се, куцајте и отвориће вам се... *Ко је од вас такав човек, да ће ако му син заштражи хлеба, да му даде камен, или ако штражи рибе да му да змију! Ако ви, будући зли, умијете добра дјела да чините дјеци својој, колико ће више добара Отац ваш Небески дати онима који Му их ишћу?!*“

Зашто се он сада храни свињском храном и зашто је одбацио Оце? Зар су сви били обманути, по његовом мишљењу? Ако је, међутим, бар један говорио истину, онда је и читаво Хришћанство истинито. А каквим су страдањима Мученици свједочили истину коју су (с)познали! Наравно, њему је потребан лични опит. Нека моли и неизоставно ће га добити.

Не очајавајте у својим невољама и не дижите руке од свега. Чешће и више читајте Јеванђеље. Исус Христос је праштао свима који се кају, али је и упозоравао: „*Иди и више не тријеш!*“ Чешће прибјегавајте Њему, будите свјесни својих недјела, молите за помоћ, нагоните себе да стално, што гласно, што у себи, понављате молитву Исусову.

Нека вас Господ уразуми и сачува од сваког зла. Ако му будете писали, пренесите му од мене *поклон*, и, такође, реците да *свети Оци невјерје сматрају истом онаквом стравом* какве су и блуд, сујета, гордост и остало. Овдје више дјелује *непријатељ*, него ли човек. Неопходно је борити се са невјерјем као и са осталим страстима — не расуђујући и разговарајући са помислима, него их од себе тјерајући вољним напором („*не пристајем*“) и молитвом, нарочито моли-

твом Исусовом, по могућности непрекидном, иштући из свега срца помиловање. Од тога светог Имена пред Којим се преклања свако кољено небеских земних и преисподњих (паклених), ослабиће *непријатељево* дјејство, и у срце ће ући мир, нада и вјера и умиљење... и проћи ће свако искушење. А докле год Н. буде читао научне и философске књиге и разне апологије, тонуће још дубље. Све то треба одбацити и обратити се Ономе Који је и Пут и Истина и живот.

Нека му Господ помогне! Ово пишем као брат, а не као учитељ.

(?)

Драга... Мир Вам!

Ја сам мислио да сте били одлучили да ми уопште више не пишете, и обрадовао сам се, добивши писмо. Ви сте из мојих писама могли да осјетите да Вас ја не осуђујем, но да Вас искрено жалим и са Вама саосјећам у невољи. Та, ни у болницама не осуђују једни друге за ову или ону болест. А ми смо сви болесни од душевних болести — грјехова. Једно треба добро да знамо и никада да не заборавимо: *ни у којем стању не*

Треба очајавати. Очајање које често води ка самоубиству, смрт је душе. И у најтежим грјеховима човјеку је могуће да се покаје и да добије опроштај. Многи најочајнији разбојници и душеубице не само што су искреним покајањем забили опроштај, но су достигли и светост: Мојсије Мурин, Варвар разбојник (6. маја) Данило и др. Тиме нам Господ даје примјер, да не бисмо очајавали, као Јуда, но да бисмо Му пријели покајање и преко покајања се спасли...

Умиљење је дар Божији. Да ли смо га ми достојни? Не треба ни у ком случају тражити било каква благодатна расположења за вријеме молитве. Према одлучном захтјеву епископа Игнатија Брјанчаџинова, молитва треба да буде само молитва покајања. Томе нас је поучио и Сам Господ Исус Христос у причи о царинику и фарисеју. За нас грешне је довољна молитва цариникова. Учите од њега да се молите. О, када бисте се томе научили! Не мислите да је то тако просто. Дубина је ту велика. У таквој молитви се отвара бездан срца, испуњена свакојаком жгадијом: „*Ово је море велико и пространо, у њему је жгадија којој нема броја*“.

Не савјетујем вам да се причешћујете до Крстопоклоне недјеље. А онда ћете сами боље оцијенити. Треба се помучити, пропатити, чинити добро људима, измучити се постом и поклонима и другим, колико за то снаге имате. Мање разговарајте са свима. Избјегавајте људе. *За цјевницом се никада не можеш честити помолити.* Боље је наћи кутак у цркви и ту се склонити и подражавати цариника.

Не уздајте се у кнезове људске, у синове људске. Уздајте се у Бога и сами се трудите. Ако се сами не будете трудили, ни Господ Вам неће помоћи. Примјер за то је — Јуда. Много може помоћи молитва праведника, *ако је пошћомаже-*

мо сами, тј. ако онај ко иште туђе молитве сам својим животом садјејствује молитвама других.

Нека Вам Господ помогне у дјелу спасења. Трудите се да чешће споменете Господа. Воље ни је увијек на памети ономе ко га воли. Осјећајте се и сада и увијек као цариник и такође се молите као он, и код куће и у цркви, и свуда, што је могуће чешће. Нека Вас Господ чува!

1963. г.

Драга,...! Мир Вам од Господа!

Трудите се да са пажњом изговарате ријечи молитве. Ако сте расијани, прекоријевајте себе „отворите се (према) Богу“ и опет нагоните себе да са пажњом изговарате ријечи молитве. И срце ће Вам постепено омекшати и, макар само повремено, одазваће се са скрушењем, а можда и са сузама. Те тренутке у потпуности посветите молитви и не слушајте *нейријатшеља*, који ће наћи хиљаде разлога да одустанете од молитве и нагониће Вас да се занимаете било чиме другим.

Мисао да се расијана молитва узима за гријех — од ђавола је. Он ће се трудити да Вас на све начине одврати од молитве, јер је свјестан какво добро човјек добија молитвом. Уочавајте сплетке *нейријатшељеве* и не слушајте га.

Себи не смијемо вјеровати, а треба да се трудимо у покајању. Господ је дошао да спаси

грешнике, али — оне који се кају. Јуда је сагријешио, али сеније покајао, те је пао у очајање и погинуо. Апостол Петар се покајао и васпостављен је у апостолско достојанство. Јерусалим град је сагријешио и сав је изгинуо на најстрашнији начин, исто онако као Содом и Гомор, Хоразин, Витсаида и Капернаум. Нинива се, међутим, покајала и спасла се. Сви смо ми грешници и свима нам је потребно покајање. Само за онога ко се каје пуноважна је крсна жртва Спаситељева за живот свијета. Господ је, пак, говорио онима којима је опраштао гријехе још и ово: „Иди и више не тријеши“. Треба дати све од себе да не паднемо у тежак гријех. Када се човјек налази на самом рубу провалије, лако је гурнути га да пропадне. А када је далеко, онда га треба до провалије довући, а за то вријеме он има могућност да позива у помоћ. Зато се човјеку увијек и савјетује да се удаљи од мјеста гдје лако може пасти у гријех.

Драга..., „одступите од земље и приљубите се Богу“, како је савјетовао преподобни Сисоје Велики. Све земаљско проћи ће као магла, а са чиме ћемо ми остати, ако је душа била само земаљским испуњена?! Пожалите себе, спасавајте се. Каква вам је корист ако читав свијет стекнете, а души својој наудите?!...

Нека вас Господ уразуми! Нека вас одбрани од сваког зла!

1963. г.

Драга...!

Потрудићу се да одговорим на Ваше недоумице.

1. Ваше „мисли и осјећања“ долазе очигледно од *нейријатшеља*. Најмоћније средство да се избавите од њих јесте да их откријете духовнику.

2. При њиховој појави треба непрестано да говорите — „Госпode, помилуј“ или молитву Исусову, а понајчешће прву молитву све док не ишчезну ти ђавољи утицаји. Памтите ријечи: „*Ойколивши ме, спойадоше ме (демони, бјеси) и именом Господњим прошивљах им се. Ойколише ме као пчеле саће, и именом Господњим прошивљах им се*“. Тако треба да чини свако. Својом снагом ми ништа не можемо постићи. Треба се у свему смирити.

У стању потпуне охладнелости и помрачења душе треба обавезно испуњавати правило, без обзира на хладноћу и расијаност и др. „*Дај крв и прими Духа*“.

Свако откривање гријеха уз искрено кајање чини грешника ближим, рођенијим и милијим духовнику. То је општа појава. *Враі* само застрашује супротним мислима.

...Ни у каквим околностима не падајте у очајање и безнађе, то је страшније од сваког гријеха. Очајање и безнађе доводе до духовне смрти а понекад и до самоубиства. „*Нема неопростивога тријеха осим тријеха непокајано!*“. Зато треба молити за опроштај Господа, Који не жели пропасти грешника и Који је к нама дошао да спасе оне што пропадају. При томе је истинита ријеч Господња да „онима који Га љубе, Господ помаже и све устројава на спасење“. Зашто, да-

кле, падати духом и дизати руке?! „*Ако си љао, устјај! Ако ојети љагнеш, ојети устјани, и шако до саме смрти*“ човјекове! То су ријечи преподобног Сисоја Великог. Пад смирава човјека а без смирења овдје се не може задобити никакав дар. „*Смиреноме Господ гаје блатогати*“. Јер, „погледа на смирење слушкиње Своје“.

Ми сви имамо у себи гордости и на претек. Само ријечи неће нас смирити. Ето Господ допушта да падамо у сваку срамоту, да би и нехотице човјек дошао до свијести о својој ништавности и безобразју (духовној ружноћи). Свеколика наша љепота, све добро наше, у Господу је и од Господа долази. „Одступите од земље, приближите се Господу“ и Он ће вас утјешити, и овдје и у будућем животу.

Нека вас Господ сачува од сваког зла и напасти *нейријатшељевих*. Чините са своје стране колико можете, а Господ ће учинити све што је потребно за Ваше спасење.

Мир ти...!

Како се осјећаш? Падаш ли у унијије (чамотињу и клонулост)? Ми не треба да се предајемо унијију и роптању због својих болести и невоља, јер је Богом установљен закон, тврђи од неба и земље, закон по коме нам, кроз многе невоље, ваља ући у Царство Божије. А ми смо данас ушли у такав период живота човјечанства, када се људи спасавају искључиво безропотним шриљењем невоља, са вјером у Бога и надом у

Његово милосрђе. На други начин сада се нико не може спасити. За наше је вријеме преостао само један једини пут: трпљење невоља и жалости. Преподобни Исак Сирин пише: „Више од сваке молитве и жртве пред Богом драгоцјене су невоље које за Њега и ради Њега трпимо“. А свака невоља коју примамо без роптања са мишљу благоразумног разбојника, управо — да нам се невоље шаљу због гријеха наших ради спасења и очишћења нашег и да, дакле, „добивамо сходно дјелима својим“ — свака невоља, при једном таквом односу, постаје невоља подношена Господа ради, наш лични крст се преображава у Крст Христов, и ми се преко њега спасавамо. „Ако са Христом пострадамо, са Њиме ћемо се и прославити“ — каже апостол Павле.

У тренуцима невоље и унија корисно је сјетити се савјета преподобног Исака Сирина: „Имај увијек на уму најтеже невоље невољника и паћеника (на примјер, у тамницама, изгнанству и сл.) да би одао дужну благодарност Богу за мале и безначајне невоље, које ти се дају, и да би био у стању да их подносиш са радошћу“.

У невољама, које се подносе са радошћу и са благодарношћу Господу Који нас кроз страдања спасава, крије се духовна радост, радост усхођења духовног из силе у силу.

Што више човјек улаже труда око свога очишћења од сваког гријеха, око очишћења од мисли, осјећања и жеља грјеховних, и од оних најнепримјетнијих, што више принуђавамо себена непрестану, чисту, пажљиву молитву, из свега срца и са сваком побожношћу, тим слабије постају невоље, и тим се лакше подносе, зато што се циљ ради којег су невоље за нас неопходне и ради којег нам се шаљу, постиже на други начин — путем сопственог труда, путем самоприну-

ђивања на вршење заповијести и сталног скрушавања срца због незадовољавајућег испуњавања тих заповијести. То „боловање“ срца и самопринуђивање на добро могу замијенити друга средства и невоље. Посебно треба пазити на себе да будемо меки и добри у односима према ближњима својим. „Наше спасење је у нашем ближњем“, говорио је преподобни Пимен Велики. То значи да ће човјек, ако има правилан однос према ближњем, тј. ако испуњава свету заповијест — „љуби ближњега своја као самога себе“, благодарећи томе неизбјечно ће бити у могућности да испуњава и све остале заповијести, па и најважнију од свих — заповијест љубави према Богу. Бога не можемо вољети, ако се рђаво односимо ма и према једноме човјеку. То је сасвим разумљиво. Љубав и непријатељство не могу пребивати у једној истој души, него или једно или друго... Ако у човјеку постоји љубав према ближњем, она ће у њему родити и љубав према Богу. И једна и друга љубав тајанствене су и нипошто нијесу оно што познајемо из односа „старога човјека“. Само ће опит предочити човјеку сву дубину Божијих заповијести, и то по мјери обновљења његове душе кроз испуњавање тих заповијести.

Спасавај се, не падај у уније, не ропњи, не вријеђај никога осорном ријечју.

Моли се и вазда труди да имаш Бога пред собом!

Мир души твојој...!!

Зашто тако падаш духом?! Гдје је вјера твоја? Зар Господ није обећао да ће дати свенеопходно свакоме ко иште Царство Божије и правду Његову! Преиспитај себе — да ли ти је својствено такво искање, имаш ли вјеру у живот послије смрти, вјерујеш ли учењу Свете Православне Цркве, тачније учењу Самог Господа да ће свако добити плату послије смрти, према вјери и дјелима својим? Вјерујеш ли ријечима Господа да нам ни длака са главе не опада без воље Оца Небескога? Ако у све то вјерујеш, ако при томе вјерујеш да је Господ тако заволио свијет, да је дао Сина Свога, еда нико ко у Њега вјерује не погине, да Га је дао на поругу и распеће, онда треба да се без роптања потпуно предаш у руке Божије и да плачеш не због губитка мјеста, него због тога што на љубав Божију ми одговарамо роптањем, маловјерјем, нестрпљењем и свакојаким нарушавањем Његових заповијести. Зар није Сам Господ рекао да кога (Он) љуби, тога и кажњава и невољама одваја од земље — да би нам олакшао да „*имамо срце Јове*“ не само за вријеме Литургије, него и увијек. Зар ми имамо право да диктирамо Господу што Он треба са нама да чини! Ако већ треба да се покоравимо Господу, онда престанимо да ропћемо и да плачемо за стварима овога свијета, но оплакујмо своје гријехе — стално нарушавање заповијести Божијих, увреде које наносимо Господу својим маловјерјем, невјеровањем Његовим ријечима и неосјећањем Његове љубави према нама. Ако, пак, своје гријехе не видимо, плачимо још дво-струко и троструко више, јер то значи да је наша душа подивљала и да се помрачила и изгубила здраве унутарње очи. Умољавајмо с великим

метанијама Господа: „*Даруј ми да видим сагрешења своја*“. И када се покајањем будемо очистили, видјећемо да су невоље које су нам послате уствари — јављање милости и љубави Господа према нама, спознаћемо да су нам оне потребније него сва земна блага. Јединствена у читавом роду људском, часнија од Херувима и неупоредиво славнија од Серафима, Мајка Самога Господа нашег претрпјела је такве жалости, према којима ни највеће твоје жалости нијесу ништа. Притом, Господ не допушта никаква искушења и невоље изнад снаге човјекове. Ти се још нијеси *до крви* борила, ако си се и борила против ђавола, нијеси против својих страсти! Зар нијеси живјела како стигнеш, зар нијеси вријеђала своје ближње, зар нијеси била према њима груба, зар нијеси празнословила, итд., итд? Осмотри сав свој живот са молитвом, покај се за све прошло искрено, са сузама, дај обећање Господу да ћеш све своје снаге уложити у борбу са гријехом, у испуњавање Његових светих заповијести, потруди се у томе и убрзо ћеш увидјети милост Божију према теби, и можда ћеш од све душе почети да благодариш Господу за послане ти невоље. Смиравај се пред Богом и пред људима. Ако ништа од овога не будеш радила, него почнеш да гријешиси и падаш духом онда, без роптања, трпи послане ти невоље и говори заједно са благоразумним разбојником: „*По дјелима својим Примићу*“.

Не очајавај, потрпи Господа, плачи због гријехова својих, због маловјерја својег, због невјерја у Промисао Божији о нама, и Господ ће те утјешити.

Опрости ми, помоли се за мене. Нека те Господ благослови и поучи и утјеши.

Мир ти...!

Пишеш свеједнако о својим невољама и жалостима, садашњим и предстојећим. Шта да ти кажем на то? Одговор даје свето Јеванђеље. Богочовјек је свој жалосни земаљски живот завршио на Крсту послјије свакојаким поруга и батинања. Благоразумни разбојник (слика оних који гријеше и кају се), завршио је, након тамновања, живот на крсту. Други, пропали (непокајани) разбојник, преко истог тог мучења на крсту прешао је у вјечну муку... Ово је слика читавог рода људскога. У свијету духа постоје посебни духовни закони као што посебни (природни) закони постоје и у свијету видљивоме. Основни је закон: „Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божије“. „Ако ко хоће да иде за мном, нека се одрекне себе и за мном нека иде!“, каже Господ. Чујеш ли? Ко хоће да — слиједећи Христа — достигне Царство Божије, дужан је да, уз велике и дуготрајне муке, угуши у себи сва ружна и груба испољавања „старога човјека“ у нама и да трпи свакојаке жалости и болести. Бесконачна Премудрост Божија свакоме човјеку шаље, ради његовог исцјељења и очишћења и спасења, његов крст у складу са његовим карактером и својствима и снагама. Ако ми без роптања носимо свој крст, кајемо се због својих гријеха и не оправдавамо себе, онда ћемо као благоразумни разбојник ући у Царство Божије.

Ако будемо роптали и хулили људе и Бога, погинућемо у великим мукама, без наде у спасење, која олакшава жалости, попут злог разбојника. Избор је у нашим рукама. И ми треба да будемо благоразумни. Крст је за све неизбјежан. Олакшаћемо га, пак, вјером у Господа, борбом са гријехом, покајањем, праштањем свима ближ-

њима, безропотним подношењем жалости и невоља, и молитвом Господу. Љубав Божија жели наше спасење и не допушта да нас снају невоље које надилазе наше снаге, и без крајње нужде. Невоље и жалости су неопходне, али човјек може да увиди њихову неопходност тек пошто се очисти у великој мјери покајањем и уздржавањем од гријеха и читањем Ријечи Божије.

Опрости ми. Нека те Господ утврди, благовјерни и заштити од сваког зла.

Драга...!

Ти молиш да ти дам разрешење (отпуштење) грјехова које си ми исповиједила и описала у прошлости и овој писму. Ја сам ти одговорио да сам ти „опростио и разријешо“ све исповједене гријехе. Можеш да их више не исповиједаш другим свештеницима на исповјести.

Излишно је да се жалостиш и падаш у очајање, то није знак смирења, него — гордости. Треба пак да се жалостимо и жалимо што својим гријесима вријеђамо Господа, те да молимо од Њега опроштај и да се трудимо да убудуће не понављамо те гријехе, а ако опет паднемо у неки гријех, онда треба поново да, не часећи, молимо за опроштај и Господ ће нам опростити, јер је дошао да спасава не праведнике, него грешнике, гј. оне који су свјесни својих грјехова.

Искреност и дубина покајања се доказују тиме што се човјек труди да убудуће не понавља (исте) грјехове. Ма колико да пута поново са-

гријешимо, не треба очајавати, него, опет се покајавши, настављати борбу. Онда ће нам сами падови бити на корист. Ти и сама већ доста видиш.

Бори се са свим, и са најмањим гријесима. Ко је невјеран у маломе, неће му се повјерење указати у великоме. А ђаво у томе смислу мисаоно и утиче на нас: „То је неважно, то је ситница“. А за важније ствари говори: „Гдје да се ми са тиме боримо? То је за подвижнике!“ Читај више Јеванђеље, а посебно свете Оце, без читања је тешко спасти се.

Нека ти Господ помогне у дјелу спасења...

Драга...!

Мир и милост од Господа теби и... Добио сам твоје писмо. Одавно нијеси писала о својем стању. Ја се радујем ономе што пишеш, ако заиста преживљаваш оно што описујеш. Људи ми често пишу само о својим маштањима или ономе што су прочитали или од некога чули. Оно што ти описујеш неизоставно бива са сваком човјеком, који правилно иде духовним путем. Спасавај се, труди се, моли се, чувај мир са свима, не осуђуј никога, но свакога пожали, не осуђуј оне који на очиглед свију гријеше, него уздахни због њих Господу, да им опрости и уразуми их на спасење.

Мјера духовног раста човјека је његово смирење (смјерност). Што је човјек виши духом, то је смиренији. И обратно, што је смиренији, то је виши. Човјека Богу приближава смирење а не приближавају га правила, не метанија, не постови, не читање Ријечи Божије. Без смирења сви, па чак и највећи подвизи, не само да нијесу корисни, него могу и потпуно упропастити човјека. А у наше вријеме може се видјети да човјек тек што се мало више Богу моли, и чита псалтир, и држи пост — већ себе сматра вишим од других, осуђује ближње, почиње да учи друге и када га не питају, и тако даље, и тиме показује своју духовну празнину и удаљавање од Господа — у „земљу далеку“... Бој се високог мишљења о себи. Господ Исус Христос каже да, и ако све што је прописано извршите (тј. испуните све заповијести), треба да сматрате себе слугама непотребним, те да сте учинили само оно што сте били обавезни да учините. А спасење је дар Божији смиренима (смјернима) и скрушенима срцем. Зато и треба молити од Господа смирење. Осуђивање ближњих и увредљивост неспојиви су са смирењем. Ако осуђујемо друге или се вријеђамо (због туђих ријечи и поступака), ми уопште немамо никаквог смирења. Свети подвижници су искрено благодарили онима који су их вријеђали и омаловажавали, јер су се трпљењем увреда учили смирењу. Мајка Божија потврђује да ју је Господ изабрао због њеног смирења. Сам Спаситељ позива све да се од Њега уче смирењу — не посту, не молитви, чак не ни љубави према ближњем, него — смирењу. Само преко смирења човјек постаје један дух са Господом, који је смирио Себе у толикој мјери да се изложио пљувању и шамарима и крсној смрти. Само је по себи разумљиво да смо ми дужни

да се свим силама трудимо да испунимо све Божије заповијести, али опет, понављам, без смирења су сви ти напори или бескорисни или, чак, штетни.

Нека те Господ уразуми! нека те избави од лукавства непријатеља видљивих и невидљивих. Нека те Господ благослови!

Драги...! Поздрављам те!

Како живиш? Веома бих волио да те видим и поразговарам са тобом. Чујем, да настављаш да пијеш на крајњу своју штету. Шта очекује човјека на томе путу? Сада ћу ти одмах написати. Ако се не будеш борио са том болешћу, потпуно ћеш потпасти под власт злих духова. Они ће те нагонити да пијеш све више и више и тако ће ти растројити нервни систем. Постаћеш раздражљив и гњевљив. Свађе лаке у почетку, биваће све грубље и дуже. Новца ће понестати, истјераће те из службе, затим ћеш почети да распродајеш ствари, мољакаш на понижавајући начин за позајмицу, можда чак и да крадеш. Гњев ће ти се појачати до праве бјесовске (демонске) злобе, до жеље да убијеш. Бјеси, који дјелују потајно, почеће да ти се јављају у виду разбојника, дивљих звијери, змија и другог. Затим ти се могу јавити и у своме наказном и гнусном обличју. Ако се ни тада не уразумиш, онда ће те присилити да починиш неко тешко сагрјешење, на примјер, пожар, убиство, а затим ће те бацити у крајње очајање и примораће те да завршиш са

собом. Када би смрћу човјек потпуно нестајао, онда би се ти могао и радовати што су се завршила мучења, али, ето, ишчезнућа нема. Пијаница и самоубица из малих и привремених страдања потпашће, коначно и занавијек, под власт бјесова, у најужасније мучење, коме неће бити краја.

Као што духовни људи (тј. људи који воде духовни живот), борећи се са гријехом и побјеђујући гријехе, постају постепено способни да најпре осјећају духовни свијет, а затим да виде Анђеле..., исто тако ће и они који се предају грубим страстима, посебно пијанству и разврату, ако се не покају, видјети зле духове и постати њихове слуге.

Већ и сама спољашњост (изглед), духовнога човјека и слуге ђавољег говоре јасно ка чему води један а ка чему други пут. „По плодовима њиховим ћете их (пре)познати“ — каже Господ.

Драги, мили, добри, паметни мој...! Освјести се, куда идеш? Ако је теби овдје тешко, како ће ти тек бити послје смрти? Страсти, хиљаду пута јаче него на земљи, као огњем ће те палити а да нећеш имати никакве могућности да их утолиш. Свијест о изгубљеном животу, о учињеним сагрјешењима као црв неумирући, нагризаће ти срце. А сазнање да си сам себе лишио вјечног блаженства у заједници светих људи и Анђела мориће те у вјекове вјекова. Ако не можеш престати да пијеш, барем знај, да поступаш рђаво, да упропашћујеш себе, вријеђаш ближње, жалостиш Господа. Бивај тога свјестан и припадни к Господу макар једном дневно и реци Му: „*Господе, ја тинем, сјаси ме, не допустити моју коначну погибију. Господе буди милостив мени грешноме!*“ Ако будеш тако говорио свакодневно од свег срца, Господ ће ти опрости-

ти све твоје гријехе и спасиће те од пропасти. У рај је први ушао разбојник. То је Господ учинио ради подстрека и утјехе нама грешнима. Све прашта милосрдни Господ ономе ко се искрено каје. Ниједан грешник не треба да очајава. Не говори да си већ пропао. Та је мисао од демона. „Радост бива на небу због једног грешника који се каје“, каже Господ. Он, Спаситељ наш, дошао је на земљу да би „казнио и спасао онога који гине“. Не бој се злих духова! Ако ти се они буду јављали у каквом год облику, призивај име Господа Исуса Христа и прекрсти се сам и закрсти демоне, и — они ће ишчезнути као дим. Не брани се ножевима или другим оружјем. Они се ножа не боје. *Бори се именом Божијим.* „Опколивши ме, извријеђаше ме и именом Господњим противљах им се“, ето како су се бранили од грјехова истински хришћани, и како нас тој борби уче.

Ја сам тебе увијек помињао на молитви. Обещавам ти да ћу на свакој Литургији за тебе издвојити честицу и молити Господа да те уразуми и да ти помогне да се избавиш из невоље. Само се и ти сам бар помало бори, не пружај руку демонима. Сам преклињи Господа, понављам, макар једном на дан уз земни поклон (велику метанију), да те не остави да пропаднеш, но да те спасе од вјечних мука. Пожали себе, пожали... А њу, некада си је волио... Можда је и сада волиш. Зар ти није жао да је кињиш? Моли је за опроштај, ако је кадгод увриједиш, да би Господ и теби опростио. Ако ти сам не будеш у миру са блиским својим, како ћеш се са Господом помирити? Не очајавај, ма шта да радиш. У свијетлом часу помоли се Господу и Он ће ти помоћи и све ће ти опростити. Опомени се, пожали себе! Дођи к нама. Овдје се можеш испо-

виједити и причестити. Одлазићеш у цркву, на службе, читаћеш духовне књиге...

..., ја сам човјек грешан, а жалим те из свега срца. Господ, пак, хиљаду пута више жали сваког грешника и само чека његово обраћање, да би му опростио све гријехе и мрзости и спасио га. Обрати се Господу са молитвом, покај се због својих гријеха, махни се рђавих људи и своје проклете службе и Господ ће те спасити. Боље је да нигдје не радиш а да не пијеш и не упропаштаваш себе...

Ако се са покајањем и смирењем Господу не обратиш, већ те овдје чека велико страдање, а послје смрти — плач, шкргут зуба, мрак, тартар, црв неумирући и огањ неугасиви, вјечна, учасна, непојамно мучење коме нема краја.

Ма како да нам овдје на земљи бива тешко, свему земаљскоме једном долази крај. А послје смрти наступа вјечност без краја, вјечност или у неискazanоме блаженству, или у ужасноме мучењу. Избор је у нашим рукама. Господ жели свима вјечну радост, али никога насилно не вуче к Себи. Ако нећеш да будеш са Господом у свјетлости и блаженству, отићи ћеш к ђаволу у вјечну таму и муку.

Све, што је овдје написано је несумњива истина. Пожали себе, буди према себи милостив. Амин.

Мир ти, драги...!

...Што се тиче унутањег дјелања, рећи ћу ти: не постављај себи никакве велике задатке, не одређуј никакве рокове, него се увијек и у свему уздржавај од зла, од нарушавања спољашњих или унутарњих заповијести и присиљавај себе да чиниш добро, тј. макар и са великим напором и борбом, само се труди да поступаш не како се теби хоће него како заповиједа Господ у светим Својим заповијестима. Није узалуд речено: „Царство Божије се с напором задобија“. Уз то дјелање иде још једно — „трпљење жалости и болести“. Тебе је посјетила велика милост Божија, милост Онога који не жели смрти грешника. Ти си пропадао духовно, последице смрти на том пут те је очекивао бездан ада. Ријечи савјета нијеси слушао, а нијеси ни могао. Потребно је било моћно средство, да би те одвратило од погибелног пута. То средство је био принуђен Господ да ти пошаље у виду твоје болести. Зато на Бога не ропњи, не клони духом, но благодари Богу за милост према теби и бригу за твоје спасење. У Ријечи Божијој (Светога Писма) се каже: „*Кога Господ воли, шога и кара, и бије свакога сина, којега прима*“. И тако си ти мио Богу, не вријеђај Га својом неблагодарношћу и нарушавањем Његових светих заповијести.

Да би се стекла нерасијана молитва, треба се смирити пред Богом и људима и много вјежбати. Без смирења човјек ће увијек бити расијан. Али, не клони духом и не очајавај, него трпи, чекај, сматрај себе недостојним икаквих дарова. Уистину смо ми сви недостојни не само било каквих посебних милости, него и да име Божије произносимо (изговарамо)!

Помолите се за мене и ја вас помињем. Труди се! Не падај духом, све трпи, за све благодари Господу!

Драги, мир теби!

Хвала Ти за писмо. Ја сам већ почео да се веома узнемиравам због тебе. На жалост, прошлост те јако тишти. Мени је драго што си је бар свјестан. Ја те због ње не осуђујем. Човјек је тако слаб, гријех тако јако дјелује на душу и тијело, демони тако злобно бијесне против онога ко хоће да измакне њиховој власти, да су падови и нека враћања на претходни грешни живот неизбјежни. Нека те то не збуњује и немој падати духом. Одједном на брзину ни опанке не можеш исплести! Кроз многе невоље, велику борбу и голем напор улази се у Царство Божије. То важи за све. Ти си читао у Јеванђељу да је Царство Божије слично квасцу, који се ставља и држи у брашну, док га свег не закваси. Тако и

душа људска не бива одједном на брзину заквашена новим јеванђељским квасцем. Понекад тај процес квашења иде брзо, понекад спорије. Ти разумијеш о чему говорим. Не збуњуј се зато што не видиш код себе никаквог напретка. Једно је потребно: тежи да живиш по заповијестима Јеванђеља, бори се, супротстављај се свакоме гријеху дјелом, ријечју или помишљу, а не одај се добровољно рђавој склоности. Ако јој се и подаш, кај се пред Господом, моли за опроштај. И настави да се бориш, и тако до смрти.

Памти да својом снагом ти ништа не можеш постићи, и вазда призивај Господа Исуса Христа у помоћ, при сваком искушењу. Онда ће твојој доброј вољи садјејствовати Сила Божија, која побјеђује сваки гријех, свако дејство бјесовско. Ако победиш неку грјеховну склоност, не приписуј то себи, својој снази, него Господу и благодари Му што ти је помогао да победиш гријех. Ако, пак, то припишеш себи онда ћеш опет пасти у исте те гријехе.

Чешће призивај име Божије. Ти си унеколико разумио шта је добро а шта зло. Господ сада од тебе очекује да се приљубиш уз Њега и Његове свете заповијести, да се Њиме руководиш у животу, а не сугестијама демонâ и своје пале природе, заражене гријехом. Избор је у твојим рукама. Господ те гледа, чему ће се приклонити твоја воља. Земаљски живот је и дат човјеку ради тога да би он овдје слободно изабрао или Бога или ђавола. Будући живот зато и зависи од овдашњега, јер сви они који су цијелога живота служили гријеху и ђаволу биће са њиме и после смрти, занавијек. А они који су цијелога живота стремили ка Господу, нека су повремено и падали, после смрти ће бити са Господом у вјечном блаженству.

Господ ти није послао болест узалуд и није ти је послао толико као казну за прошле гријехе (иако по закону гријеха, сваком гријеху следује жалост), колико из љубави према теби, да би те отргао од грјеховног живота и поставио на пут спасења. Благодарите за то Богу, Који се брине о теби, не вријеђај Га свјесним гријесима, него се бори са сваким гријехом. Иначе, можеш да пострадаш горе него раније.

Опрости ми, ако сам те чиме увриједио. Поздрав ти и благослов Божији...

Драги...!

Твој сан тако јасно показује, прво — да се непријатељи нашега спасења труде да уђу у нашу душу, да је похарају, окаљају и учине бескорисном за Господа; друго — да се од злих духова треба спасавати молитвом код куће или у храму и вршењем заповијести; треће — да Господ жали сваког човјека и хоће да се сваки спасе. Какву је љубав према грешнику морао имати Господ када се Сам као Творац свијета оваплотио на земљи, претрпио плување, батинања, поруге и крсну смрт ради спасења грешних!

Ако ми на ту љубав Божију према нама одговоримо равнодушношћу, невјерјем, одсуством жеље да се боримо са гријесима, свјесним нарушавањем заповијести Божијих, самооправдањем умјесто покајања са сузама, шта нас очекује? Очекује нас, у томе случају, одбаченост од Лица Божијег. Каквом мјером мјериш, таквом

воли онај“, каже Господ, „ко испуњава зајовијестии Моје“. Зато сваки учињени гријех треба

ће ти се и мјерити, каже Господ. Ако ми својим дјелима одбацујемо Љубав Божију према нама онда ће и нас Господ одбацити. „Не знам вас, идише од Мене у оіањ вјечни“. То је суд Божији изречен већ овдје упорним грешницима, који презиру Ријеч Божију и изопачавају смисао Јеванђеља ради оправдања своје грјеховности. Тешко њима! Вјечна мука, плач и шкргут зуба, намењени су онима, који су презрели Његову Љубав Божију и зарад прљавих свјетских задовољстава продају своје хришћанско достојанство, више волећи да испуњавају вољу ђавола. Чију вољу испуњава човјек овдје на земљи, са њиме ће бивати и послије смрти. Онај ко је на земљи био слуга ђавола и послије смрти биће слуга његов, дијелиће једнаку судбину са бијесима.

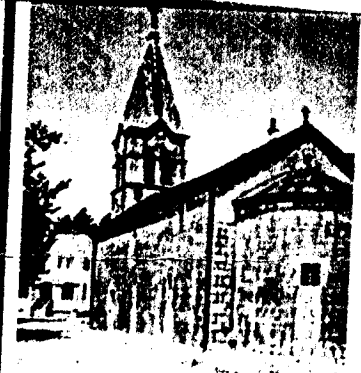

..., ти имаш све услове за покајање и спасење, и спољашње и унутрашње, какве данас у наше вријеме ријетко ко има. Ако се не будеш користио тиме него дјело спасења будеш одлагао, онда можеш страшно да се превариш. Сјутрашњи дан нам не припада засигурно. Господ упозорава све: будите спремни свакога тренутка, јер не знате ни дана ни часа, када ће доћи по душу вашу.

Савјетујем ти, не оправдавај себе ни у каквом гријеху, ма колико мален он изгледао. Сваки гријех је нарушавање воље Божије, показатељ нељубави према Богу, као и обратно: „Мене

Горњи Манастир Острог

Доњи Манастир Острог

Тропар Гл.4

Од младости своје, цијелога себе предао си Господу. Пребивајући у молитвама, подвизима и постовима. Оче богоносни, образ си био врлине својему народу, тога ради видећи Бог Твоју добру намјеру, постави те за пастира своје Цркве и ревносног архијереја, и по престављењу Твојем, сачува свето тијело Твоје нетрулежно. Спетитељу Василије. Зато као онај који има смјелости, моли се Христу Богу, да спасе душе наше.

Кондак Гл.8

Од младости Сѣбе си предао Господу, постом и бдјењем тијело своје укרוћујући, мудри, Сасуд Часни Духа Пресветога показао се јеси. Зато те он постави за пастира своје Цркве, Коју си добро напасао. Стога Тебе који обитаваш у премилом Ти Господу, молимо, сјети се и нас који вјером поштујемо свети спомен Твој, и сви ти кличемо: Радуј се, свечасни Оче Василијѣ!

друге „лажљива су мјерила људска“, ма како да се трудимо да будемо објективни. Како човјек онда може да оправдава себе у гријесима својим? Како може да се увриједи, ако га неко криви за оно за шта он можда и није крив, када на души имамо безброј најгнуснијих грјехова, за које по милосрђу Божијем, што покрива наше гријехе, нико не зна?!

Ми не треба да се тјешимо својим умишљеним добродјетелима (врлинама), него непојамном љубављу Божијом према нама палима. Крстом Христовим... тиме што смо „слика неисказане Славе Твоје, ако и носимо ране грјеховне“. Исус Христос се појавио на земљи „да васпостави палу слику Своју“. Вјечна благодарност Њему са Оцем и Духом Светим од свију твари!

Нека ишчезну пред Њим све наше добродјетели, и почнимо заједно са цариником да призивамо из дубине „лик Божији“: „*Боже, милостив буди мени грешноме!... Боже, милостив буди свима нама грешнима!*“ Онда ћемо из овога живота изаћи оправдани као цариник из храма и ући ћемо у „тор оваца Христових, где ћемо вјечну пашу наћи“.

Драги...!*

Сјутра је твој реферат. Поткачи како ваља Дишана а закачи и друге. Како ће то бити савремено! Ти си, наравно, прочитао чланак Александра Осипова у „Правди“ од 5. децембра. Твој однос и однос сваког разумног човјека према њему је схватљив. Ја бих веома волио да знам подробније и боље, како су поступили ученици. Да ли они схватају да се тај несрећник у своме чланку показао таквим моралним ништавилом (што је главно, то ни не примјећујући) да чланак код читаоца оставља утисак супротан ономе који је аутор желио. Он није доказао своју невиност, а ни нашу вјеру није повриједио, него је показао да Господ у одговарајуће вријеме открива притајене Јуде и искључује их из Цркве.

Да ли си обратио пажњу да у дјелу о молитви испред ријечи „богослужење“ стоје три тачке. Ја не сумњам да је ту била нека пакосна ријеч као „молитвено словоблудије“. Чак ни редакција није сматрала исправним да то одштампа. Дух који је водио његово перо, сву своју злобу излио је углавном на богослужење и на молитву Исусову. Обрати на то пажњу! Пали човјек за вријеме искрене и правилне молитве улази у општење са Творцем свијета и добија од Њега велику милост и снагу да одагна моћног духа који је умислио да је раван Богу. Како се може поднијети то понижење! Ето он излива своју злобу и мржњу према молитви и богослужењу. Нека сви схвате значење и снагу молитве и милост Божи-

* Писмо је написано за вријеме „хрушчовљевских прогона Цркве, када је неколико свештеника одступило од вјере и о томе дало изјаву у штампи. Овде се ради о Александру Осипову, професору Старој Завјести у Лењинградској Духовној академији (у моменту одрицања он је био под забраном свештенодејствовања због другог брака).

ју према нама палима! Несрећни је Александар својим ријечима о молитви показао да се он никада ни једном није истински помолио, нити је икада и вјеровао у Бога. Он се и одриче не од Бога, и не од хришћанства, него се одриче од оне представе о хришћанској вјери и Богу коју је имао. Само његово одрицање није резултат искрених сумњи и тражења. Не. Исувише су ништавни узроци одрицања на које нам сам указује. Види се да је он човјек практичар, човјек овога свијета. Док му је положај био мање или више чврст, док је могуће било добити пристојну плату, он се маскирао као вјерујући, цјеливао је руке архијереја, које је презирао, и „припремао младиће за пастирску дјелатност“. Када је његов положај почео да бива несигуран, онда је он ријешо да обезбједи себи чврст положај на другом фронту. Док другој страни још може бити од користи његово одрицање и док га због тога још може примити у своје редове, он је пожурио да ово учини док није касно.

Када је Исус Христос, пошто је нахранио пет хиљада људи, почео говорити о хљебу живота, многи су отишли од Њега, зато што нијесу могли примити Његове ријечи. Они су поступили часно. Њихово плотско мудровање није се могло узвисити до Духа Истине. Али, Јуда није напустио Исуса Христа, зато што је носио сандуче са новцем и користио га за себе. А надао се још већој користи. Напореда са другима он је очекивао зацарење Месије, са свим користима које је од тога сам могао имати. А када је дознао да се Исус Христос спрема да на земљи устроји Своје Царство и сазнао да Га очекује смрт, и то је искористио за себе, прешао је у табор Његових непријатеља, издао Христа и добио за то тридесет сребрњака. Па ипак, морао је умријети!

Не упоређују без разлога, у наше вријеме, оне који се одричу Христа са Јудом. То се чини не ради вријеђања отпадника (они су достојни велике самилости), него зато што у оба случаја постоји заједничко душевно настројење: без вјере, а ради користи су ишли за Христом, ради користи су Га и издали.

Ипак, издајници никада и нигдје нису уживали повјерење, а још мање поштовање. „Мавар је извршио свој посао, Мавар може и отићи...“

Код Александра није било искрености прије одрицања, па је нема ни у одрицању. Он је психолошки „јурод“ (сулуди) који је саградио кућу на пијеску. Она је пала од малог искушења, а њен пад био је страشان.

Очекујем од тебе писмо. Не иди на пошту по мразу. Можда ћеш доћи на светог Николу? Господ нека те чува.

Драги...!

Бог није створио зло. Зло нема суштине. Оно је само изопачење поретка у створеноме свијету (а у односу на човјека и Анђеле, „поретка“ духовнога), слободном вољом човјека и Анђела. Када не би било слободе, онда не би било ни могућности да се изопачи духовни поредак, премудри и савршени. Анђели и људи би се као аутомати потчињавали законима физичког и духовног свијета, и зла не би било. Али, без сло-

бодне воље не би било у људима и Анђелима Божијега образа (лика) и подобја (сличности). Савршено биће незамисливо је без слободне воље. Уз то, сва атеистичка учења су принуђена да одричу слободу воље. Она је одричу у теорији, а у пракси прећутно допуштају ту слободу, иначе би се са ужасом морало признати да је човјек ништавни дио огромне бездушне машине, која не зна и неће да зна за њега и која га без милости сакати или сатире, када то налажу њени гвоздени закони.

Разумна бића, која су себе познала као самосталне „личности“, као „ја“ — нове самосталне изворе свјетлости (ивановски црвић), центре за које је сав свијет (круг Н-тог радијуса) само објекат, објекат познања и дјејства, при чему чак и Господ Бог може бити у некој мјери само њихов објекат, те личности су прије пада у кудикамо већој мјери били свјесни своје величине, него пали људи. О њима је речено: „Ви сте богови и Синови Вишњег“. Људи нијесу знали за зло и нијесу потпуно могли оцијенити добро, којим су се користили. Жеља да постану „као богови који знају добро и зло“, довела је до пада и људе и Анђеле. Одатле почиње историја човјечанства. Васпитати човјека да поштује и воли Бога, да воли другог човјека, не гушећи његову слободну вољу, узвести га до достојанства сина Божијег, најсложенији је задатак, и за људе као такве / без Божије помоћи/ апсолутно нерјешив, који чак и од Бога изискује највећу жртву — Оваплоћење, крсну смрт и Васкрсење Самога Бога.

Гордошћу оптерећени човјек се не може спасти. Ако има гордости, он и урају опет може отпасти од Бога оним већ коначним падом, слично демонима.

Зато, у току читавог живота Господ човјеку пружа могућности да позна да је без Бога — ништа, роб својих ситних људских страсти и роб ђавољи. Ето зашто Господ не дозвољава да се прије смрти кукољ почупа — да се не би нашкодило пшеници. То значи да би се човјек без недостатака, имајући само позитивна својства, неизбјежно погордио.

Ако ми, који имамо мале добродјетели, сада налазимо могућност да се гордимо, шта би тек било када би нам се још овдје открили сва слава обожене душе?! Чак је и апостолу Павлу била потребна негативна помоћ анђела — Сатаниног, који чини пакости, да сене би узнио. Онама, пак, не треба ни говорити.

Као што Господ настоји да спасе човјека, тако и ђаво настоји да га погуби. Ђаво човјеку даје привид побједе над собом и уводи га преко тога у самозадовољство и гордост. Даје му да има успеха у покоравану природних сила и сугерише мисао: „Кроз знање (науку) ви ћете побједити природу, бићете бесмртни и постаћете богови. Ви се већ сада можете гордити својим достигнућима...“ Јасна је супротстављеност двају праваца. Потпуно очигледно постаје Божије старање за спасење човјеково и настојање ђаволово да погуби чак и оне који све своје снаге употребљавају на тражење „једино потребно-иа“ тј. Царства Божијега. Из области теорије то прелази у сам живот, човјек се налази у непрекидној борби са злом, са ђаволом, са његовим наговарањима, час падајући, час устајући. У тој борби он спознаје своју немоћ и *непријатељско* лукавство, помоћ Божију и љубав Божију према себи (тј. човјеку). Он познаје цијену добра и зла и већ сасвим свјесно изабире добро, постаје непоколебив у своме превасходном опре-

дјеливању за добро и његов Источник — за Бога, и одбацује зло и ђавола.

Ако и пада и чини зло он је, ипак, и свјестан да је то што чини зло и гријех, и због тога осуђује себе, каје се, моли Бога за опроштај и, самим тим, још више утврђује своје превасходно опредељивање за добро и Бога, макар и негативним путем.

Ова је тема исувише обимна — ти си тачно рекао да човјек треба да задобије смирење као супротност гордости. Ту мисао сам и ја овдје изрекао, само у другом виду. Можда ће ти бити занимљиво да прочиташ. А ако не сада, једном ће ти већ добро доћи. То се може изложити убједљивије и љепше, позивајући се на свете Оце. Овдје су, пак, само набацане оне мисли које су последњих година постале „моје“. Опрости...

1961. г.

Драги...! Мир теби!

Ми смо те се већ зажељели. Шта ти радиш? Не придај значај томе што ће се према теби, можда, односити „пристрасно“. Ти ступаш у живот све даље и даље, а сви људи су пала бића. Нека се тај пад не одрази на твоје односе са онима који те окружују. Ево зашто је, између осталог, Господ рекао ученицима „Шаљем вас као овце међу вукове, будите мудри..“, али и „Ја сам са вама у све дане...“

С једне стране, неопходно је имати и своју мудрост и обазривост, али најважније је стално се

обраћати за помоћ Господу Који је невидљив за људе плотске али видљив за дух (људи духовних) и Који је обећао свима што се у Њега надају да им ни влас са главе неће отпасти без Његове воље.

Надајући се у Њега, Апостоли су све претрпјели, али су побиједили свијет — малобројне овце побиједиле су безбројна стада вукова. Зар то није доказ силе и промисла Божијег? Ипак, *Господ је исти и јуче и данас и у вјекове вјекова*. У свим невољама и тешкоћама обраћај се Господу и „Он ће те наситити“.

Свагда, у било каквој журби, човјек се у мислима може обратити Господу и рећи: „Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме! Господе, буди милостив мени грешном!“ Или се бар, као што каже Варсонуфије Велики, опомени да постоји Свевидећи Господ који те види, и то ће ти бити довољно да изађеш из тешког положаја. А када дође невоља и молитва ти не буде доносила олакшање, не клони духом, не ропњи, не предај се невјерју, него памти да се без невоља не можемо спасти, да без њих не можемо чак стећи ни животно искуство. Али, вјера и молитва омогућују да нам невоља доноси огромну корист, док без молитве може доћи до роптања, маловјерја, до штете и за душу и за тијело. Ето зашто треба да се научимо да свагда пребивамо са Богом а Он јесте увијек са нама. „*С нама је Бог! Разумејте незнабошци* (тј. страсти, зли духови, пали људи — оруђа злих духова) *и покоравајте се јер је Бог с нама!*...“

...Вишености нема. Данас смо први пут последије Рождества ишли у шуму. Неопходно је да будемо на ваздуху, а ја сам почео да слабирим, а и остали треба да иду.

Дошао сам до свога објашњења Рубљовљеве „Свете Тројице“. Кад дођеш рећи ћу ти. Увјерен

сам у исправност. Не знам постоји ли гдје такво објашњење. Код Алпатога га нема, иако му се приближио.

Пиши шта радиш... Не жалости се због непријатности, „Положи на Госпога Шућу своју“.

Драги...!

Добили смо твоје писмо. Хвала ти што нас не заборављаш. Обично бива да када очекујеш много, добијеш мало.

Ја веома жалим о. Павла. Ни у ком случају га не треба осуђивати, него сваки пут када се њега сјетиш од свег срца уздахни: „*Господе, помози слући Својем, спаси га*“. Њему су потребна наша саосјећања и молитве. Ако један члан (уд) страда, страда такође и читаво тијело. Све би вас требало умолити да одслужите за њега Литургију, требало би умолити и намјесника Лавре да се братија у свим црквама моли за спасење о. Павла који се налази у искушењу. То је плод погрешне заснованости духовне школе. Њени оснивачи су само механички преузели спољашње устројство старе школе без његових позитивних особина, без опитних и образованих предавача и не узимајући у обзир *данашње* околности, и — мирни су. Чак је и однос према ученицима био као према логорашима, а не као према слободним личностима, којима треба на сваки начин помоћи да се, прије свега, утврде у вјери, у живој вјери у Бога, а не тражити од њих знање напамет читавих гомила сировог мате-

ријала. А да ли бар један од предмета допире да не кажем до срца, него макар до ума?! Усваја ли га ученик као нешто уистину „своје“?! Сумњам. То је само гомила чињеница, — сиров несварени материјал. И горе од тога. При малој вјери разматрање духовних истина плотским, „лажју поробљеним“ разумом доводи до „снижавања“ вриједности тих истина. Са њих се скида покров тајанствености, дубине божанске премудрости. Те истине постају предмет „препирки незнабожаца“, туђе души учениковој. Вјера слаби, па чак и ишчезава. Из духовне школе зато и излази много најотровнијих безбожника.

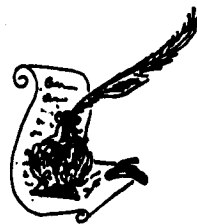
Ученике су претрпали предметима. Они немају времена за размишљање. Програм је састављен сасвим погрешно. Духовна школа је дужна:

- 1) да укријепи вјеру
- 2) да научи молитви
- 3) да научи човјека да позна себе и свој пад
- 4) да га научи да се бори са гријехом и искушењима, као што су се борили свети Оци
- 5) да га научи да разумијева и осјећа дјела святих Отаца, а преко њих и Јеванђеље, и учини их својима, рођенима, блиским срцу, живима, тако да одговарају на све потребе душе у било којем стању, а не предметом студиозног изучавања
- 6) да човјека научи да на заповијести Св. Јеванђеља гледа не као на препреке за слободан живот, него као на пут ка налажењу — још овдје на земљи — драгоцену бисера, који „кад угледа, човјек са радошћу продаје све“, тј. сва животна и свјетовна интересовања и задовољства, све што цијени свијет, све то оставља не због принуде, него по склоности душе која за тим бисером жуди. А овај може да пронађе свако ко

има вјеру у Христа и свим силама настоји да живи по заповјестима Јеванђеља.

Већ и ово кратко, непотпуно набрајање задатака духовне школе показује колико је савремена школа далеко од тих задатака. Све би требало преуредити, почев од програма до администрације, укључујући чак и смјештај. Неки ће рећи „није сада вријеме за то“! Па, нека све ни не преуређују, али нешто ипак могу! Најважније је, пак, да сви треба да имају у виду тај циљ, тако да се може, с једне стране, дјеловати а због осталог жалити. У томе случају, и однос према ученицима само по себи не би био бездушан, какав је данас, него однос са живим душама, пред којима би сви — почев од ректора до послуге — требало да сматрају себе дужницима, који им не могу да отплате дуг.

Ја сам се баш распричао. Гледај на ово што сам изложио као на сасвим овлашну скицу, нацртану у једном потезу. Али, правац треба да буде тај. Главна препрека је недостатак одговарајућих људи. „*Понестџа Светџих...*“ *Сјегјећемо на ријекама вавилонским и Плакати*. Можда ће се Господ сажалити на нас и спасти нас који смо свјесни опасности свог положаја и који Га призивамо ако не увијек а оно што је могуће чешће: „Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног!“ Нека те Господ чува.

Драги...!

Бог је, по благодати Својој, захтио да има око Себе разумна слободна бића, која би могла имати удјела у Његовом блаженству, и бити судионици Његовог живота и причасници Његовог бића. Зато је створио свијет Анђелâ, а затим и човјека. Дио Анђела је злоупотребио своју слободу — не хотећи да буде у јединству с Богом, супротставио се Богу, „погордио“, постао неспособан да учествује у божанском животу, и зато био низбачен са неба и осуђен да пузи по земљи, далеко од Бога, да труне у својим страстима, и храни се њима, да буде „прах у све дане живота својега“ (Пост. 3, 14).

Човјек је такође пао, иако не онако као бивши Анђели. Још прије стварања човјека Господ је предвидио да човјек неће бити у стању да Му остане за свагда вјеран, јер неће моћи у потпуности да оцјени дарове Божије, управо — даровани му живот, сопствена својства и рајско блаженство. Да би човјек оцијенио те дарове, да би заволио Господа свим срцем, свом душом, свим мислима, свом снагом својом, неопходно је да прође посебан пут, на којем би могао у потпуности да на себи окуша зло, свакојака страдања, смрт, и до краја да схвати да ће због удаљавања од Бога увијек страдати, да схвати да је његово блаженство у општењу (заједничарењу) са Богом, у љубави према Богу свим срцем. Даље, он треба да из опита спозна да то општење сам не може воспоставити. Општење је могуће само ако очистимо себе од свакојаке скврњи плотске и духовне, а хиљадугодишње искуства показало се да нико не може сам себе очистити. Човјек,

препуштен сам себи, осуђен је да живи свој земни живот мимо Бога, а, последице смрти, да исто тако оде у ад, да буде „кромје“ Бога.

И, ето, када је човјечанство то схватило у потпуности, онда је Господ учинио дјело од кога је уздрхтало и небо (свијет анђеоски) и земља (сва видљива васељена). „Ради нас људи и ради нашег спасења“ Сам је Господ сишао са неба и оваплотио се од Духа Светога и Марије Дјеве и постао човјек, добровољно се подвргавајући прогонима, пљувањима, крсној смрти, да би спасао човјека, сјединивши га са Собом и претрпјевши због њега све што мора да претрпи сваки човјек да би васпоставио општење (заједницу) са Богом. У томе се пројавила Љубав Божија која није могла а да не победи најокорјелије срце и да га привуче ка себи. Зато, да би се спасао, човјек је дужан да током свог земног живота повјерује у Господа, и да схвати свој пад, обрати се Господу, одговори на Његову љубав својом љубављу, доказавши је животом по Његовој ријечи, и постане неспособан да употријеби слободну вољу против Бога, неспособан не у смислу гушења сопствене слободне воље и принуђености околностима споља, но у смислу преданости и љубави према Богу, и благодарности Њему.

Ако и постоје некакви други путеви ка спасењу човјековом, као што допуштају неки свети Оци, на основу тога што је Бог свемогућ и може разним путевима спасавати, ипак, полазећи од својства Божијих, мени се чини, треба извести закључак да пут који је Бог изабрао јесте најбољи и најкраћи.

Човјеково „ја“, „личност“ човјекова, спознаје своје биће, спознаје себе као центар свега и себе као субјекат супротставља свему што је ван

њега као објекту. Притом, објекат је не само сва васељена, него и Бог. Отуда и стално искушење да се човјек уздигне и покори себи све што је његов „објекат“ (о, ужаса — и Бога!), учини га потчињеним себи као продужетак свога „ја“. И што више дарова види човјек у себи, утолико му је лакше да склизне на тај пут. Томе припомаже и ђаво, који је занавјек успоставио такав непријатељски однос према Богу и свијету.

Господ је и требало да изабере такав пут за човјека, да се он не би погордио, као ђаво, но да би свјесно заволио Бога, покорио Му се заувјек без могућности отпадништва.

А како је душевно својство супротно гордости — смирење, и Ријеч Божија и Мајка Божија и свети Оци тако високо и цијене смирење. Без смирења никакви подвизи неће помоћи човјеку, но ће он увијек моћи да падне у гордост и отпадне од Бога. Човјека са Богом сједињује и љубав, али без смирења нема ни љубави.

1. Када човјек само разумом покушава да схвати зашто је Господ изабрао такво средство за спасење људи као што је Оваплоћење Господа Исуса Христа, остаје у недоумици, и склон је да изјави да је Бог могао и другим путевима спасти људе, и да је чак просто могао да им опрости гријехе и уведе их у рај. Прије свега, на то треба одговорити ријечима апостола Павла: „*Јер је лудост Божије премудрија од људи*“ (1. Кор. 1, 25). Дакле, човјек треба да прими са вјером и смирењем тајну оваплоћења Сина Божијег и да призна да то средство спасења јесте и неопходно и најбоље.

2. Да се Сам Господ није оваплотио и да није пострадао за нас, ми не бисмо могли познати силу љубави Божије према човјеку. Суочен са тешким страдањима својих рођених или ближ-

њих, или посебно јаким пројављивањима зла или неправди у свијету, човјек то може некако да издржи и да се са тим помири и не „врати улазницу у свијет“ (како се изразио Иван Карамазов), имајући на уму да је Сам Бог, Творац свеколиког свијета, пострадао ради уништења зла, и да би људе без насиловања њихове воље, привукао Царству Добра и Љубави.

3. Када човјек „сагледа“ сву дубину пада људске природе, као и своје сопствене, када позна своју ништавност, безакоње душе своје и потпуну недостојност да буде члан Царства Божијег, познаће и своју немоћ и немогућност да изиђе из тог стања сам, све и да почне живот изнова, када падне у потпуно очајање и безнађе, које је древне незнабошце и данашње атеисте доводило до самоубиства или до хуле на Бога. Излаз из тога положаја јесте вјера у Бога, који је дошао на земљу и принио Себе на жртву за наше гријехове, и постао Агнец (Јагње Божије), који је узео гријехе, мрзости, исквареност свијета. Вјера да све који му се обрате са скрушеним срцем Бог не одбацује због њихових мрзости, но очишћује, пресаздаје и чини блиским Себи и све недостатке њихове покрива Својом љубављу, не спомињући их, и очајне грешнике узводи у достојанство Својих Синова.

Да није било оваплоћења и страдања Спаситељевих, како бисмо ми повјеровали у могућност такве Љубави Божије према људима? Не, то не бисмо могли и пропали бисмо у очајању, можда бисмо запали у стање злобе и постали непријатељи добра и противници Божији, као Са-

тана. Само Оваплоћење и Крст Сина Божијег могу спасавати људе, а не нека друга средства. Треба опитно познати силу зла у себи и у свијету, да бисмо потпуно оцијенили жртву Божију и признали њену неопходност за човјеково спасење.

1962. г.

Драги...!

Хвала за писмо... Ја сам написао О. да онај ко озбиљно тражи Царство Божије мора бити усамљен, и да ономе ко иде тим путем Господ даје утјехе, пред којима су све земне радости — ништавне. Треба само да се „не осврћемо натраг“, као што је учинио Игњатије Брјанчањин.

Сви ми треба да се молимо за мудрост *духовну*, јер постоји и бјесовска (демонска) мудрост (Јак. 3, 15). Људи су, у своме бићу, у дубини, сви бољи него у свом пројављивању у животу. Једно је човеку дато светом Тајном Крштења — образ (лик) Божији и благодат, то и јесте личности човјекова, његово „ја“. Ово је велики дар Божји. Из небића се појавио нови центар самопознања, „ја“ које спознаје себе и сав свијет. „Ја“ је равно цијелој васељени, јер „ја“ као личност, која сама себе спознаје, има за свој објекат не само свеколику васељену него и Бога. „Ја“ тежи да спозна, да схвати, тј. укључи у себе и сву васеље-

ну и Самога Бога. „Ви сте богови и синови Вишњег“. Ово, тј. познање, дозволио је Творац човјеков, на познање је човјека и призивао, али само законитим путем. Ето, како је велик човјек! Ето зашто се човјек понекад чини тако прекрасним, без обзира на то што његова драгоценост лежи, као у гробу, затрпана старудијом емпирије, тј. ништавним знањима и осјећањима ситних дјелића, интереса, задатака и томе сл. „У каквој је частји, овај човјек није појмио“.

Ето, људи у младости, а неки и увијек, имају способност да осјећају дубину човјекове душе преко њене емпиријске стране. Зависно од узраста, стално сукобљавање са старим, емпиријским човјеком и приморава нас да са њиме будемо опрезни, на што позива и Спаситељ. Нећу више о томе, иако би се могло још штошта рећи. Надам се да је и овако јасно.

Ових сам дана поново прочитао, истина сасвим летимице „Браћу Карамазове“. Ето гдје се открива душа човјекова! Како кукавном пародијом испада научна психологија пред психологијом Достојевског! Ја сам некада био толико наиван да сам хтио да познам душу људску, завршавајући курсеве психологије. Колико глупости учиниш у младости, када немаш руковођу! Ето, ја сам заиста био као у шуми. „Кнез овога света“ тако заслепљује људе, да као слијепи ходе, посрћући, а затим стално падају из једне калуге у другу.

Наука је лаж, када се њене чињенице примају као нешто апсолутно, јер сјутрашња наука порицаће данашњу; умјетност је, већином, спознајни фалсификат; политика је увијек била потпуна обмана, бујица лажји и преступа, у њој све треба схватити „обрнуто“, а оно што се на-

зива „животом“ јесте таштина над таштинама, „све је таштина“, а понајвише је то ужасна ситничавост, испразност, лажљивост без краја. Ријечју, данас је „епоха лажи“, царство кнеза овога свијета.

Ово писмо пишем ујутро, свјежим снагама, и зато сам се распричао, упустио се у „философирање“.

Мили, настој да се извучеш из сујете у „суштину“, како си се понекад изражавао, из емпирије у ноуменалну област, гдје су истина, мир и радост. Приљуби се уз Спаситеља. Он је Пут и Истина и Живот. Он представља Врата, само Њиме и преко Њега може се ући у Истину, у вјечни живот, само са Његовом помоћи се можемо отргнути од таштине и царства ђаволова у Царство Божије.

Драги...!

Преподобни Исак Сирин пише у другој својој бесједи: потруди се да уђеш у унутарњу своју клијет и угледаћеш клијет небеску. „Зато што су ова и она једна те исто, и улазећи у једну, видиш обје. Љествица самог царства је у твојој нутрини, сакривена у твојој души. Удуби се у самог себе, клонећи се гријеха, и тамо ћеш наћи излаз којим ћеш бити у стању да изађеш“ (Сл. 2, стр. 14).

А Господ је рекао: Царство Божије је унутра у вама. Ето, зашто свети Оци тако упорно препоручују свима да, по могућству, увијек творе молитву Исусову. Кроз њу човјек улази унутра у себе. О томе пишем сада зато што је за вријеме дугих црквених служби, посебно великопосних, веома zgodно и лако творити, молитву Исусову, и то је творити дуго. Одлучно ти савјетујем да не занемарујеш савјете светих Отаца. Ђаво на све начине удаљава човјека од ове молитве. То треба знати и ђаволу се противити и присиљавати себе на ту дивну молитву.

Господ нам је још овдје открио улаз у Царство Божије, а ми тражимо биједне мрвице истине у науци, философији и гдје год нам се свиђа, само не у Јеванђељу и не код светих Отаца, који су остварили Јеванђеље у своме подвигу. Јадни смо ми људи. Сами себе осуђујемо на несрећно, полуживотињско битисање, па чак и друге окривљујемо за своје животне тегобе. По дјелима својим добићемо.

Како здравље о. Питирима? Очигледно да га Господ воли, шаљући му жалости, без којих се овдје не можемо спасти. Само да не ропћемо у њима... Сјетих се и ријеших да ти још напоменем: када сједиш на часовима и када ти се не слуша, а другим послом не можеш да се бавиш, зашто се не би „вјежбао“ у молитви Исусовој? Ту ријеч „вјежбати се“ људи често употребљавају, али то доказује да они који је употребљавају, не знају шта је молитва. Човјек не треба да се вјежба (може се ићи чак и даље и рећи „тренира“!) у молитви него на молитви треба да са великим поштовањем стоји пред Господом и са свијешћу о потпуној недостојности да уопште изговара име Божије, препуштајући се милости и благиости Божијој, да изговара са страхом и пажњом ријечи молитве.

Правилна молитва ће веома брзо показати срцу, какав на молитви треба бити... Та, дата нам је заповијест: *молити се непрестано*. Посредством молитве човјек се уздиже са земље, постаје недоступан за жгадију, која пузи на трбуху по земљи, добија слободу као птица, отргавши се одузâ. То и значи ријеч свијетих Отаца: *„Одштуји од земље“*.

А ми смо, напротив, одступили од Бога и везали се за земљу, пузимо по њој и хранимо се прахом, тј. страстима, мучимо и себе и друге. Ходимо уз свјетлост огња свога, одбацивши свјетлост Божију. Исусу Христу Сатана је нудио свеколико свјетско царство, ако му се поклони, а ми за худи хљеб од сочива „у изобиљу“ не само да му се клањамо него му и служимо, па се чак и додворавамо, а да то не видимо. Тако од сујете житејске осљепљује душа. Опет се треба сјетити ријечи: *„Да не отшејају срца ваша од приједања, пијанства и сујетне житејске“*.

Авај, авај! „Човјек — част своју није схватио, помијешао се са стоком безразумном и постао сличан њој“. Опрости због савјета које ниси тражио. Можда ће нешто од тога за тебе прионути, а ја ћу чак „изузети своје срце“, јер говорим а не чиним оно што треба. Тешко мени!

1962. г.

Драги..., здраво!

...Ја претпостављам да те је о. П. упитао оно што нијесу сматрали неопходним — он је намјерно упитао, а ти си се изгубио. Не жалости се, него се смиравај. Сви ми имамо у себи бескрајно много високоумља и надмености. Треба много, много пута доспјети у *смијешан* положај да бисмо схватили своју ограниченост, и ту нам је стална помоћ од Бога неопходна. Ако су све душевне снаге човјекове извитоперене његовим падом, онда је посебно јако извитоперена и свијест о својој личности, својему „ја“.

Као слика Божија, будући призван да буде чедо Божије и причесник природе Божије, човјек представља заиста велику драгоценост, драгоценију од читавога свијета. Тога треба постати свјестан, благодарити за то Богу и понашати се у складу са тим, а у стварности човјек или није свјестан своје истинске величине или, сходно својој искварености, губи се у ситницама, бори за ситно самољубље, размеће и горди, и постаје непријатан и Богу и људима. Ова извитопереност гора је од других грјехова и теже се исцјељује, јер се тиче саме дубине душе човјекове, темеља његовога бића, његовога „ја“. Смирење представља исправљање те извитоперености, зато се оно тако и цијени. Ово „ја“ само приближно, не и прецизно, изражава мисао. Тема је исувише дубока и тешка и у неколико реченица се не може изразити. Сваки човјек мора да се до краја живота бори са својим лажима, палим „ја“. Сам успјех у духовном животу мјери се дубином смирења. Ето, зашто треба као *из руке Божије* (то и јесте тако), примати

свако понижење, сваку увреду и клевету, па чак и падове — све то потпомаже угушивању нашега „ја“, не са роптањем, него са благодарношћу. Али, чак ни када тако поступа човјек се до краја живота не може ослободити од таштине и високоумља. Без смирења човјек не може без штете по себе добити никакав дар Божији. Ето, зашто је и предсказано да ће се у последња времена, услијед појачане гордости, људи спасавати само трпљењем, жалости и болести, а подвизи ће им бити одузети.

Благодари зато Богу за овај и сличне случајеве, буди благодаран и онима који су оруђа Промисла, и преко којих нас Господ учи смирењу. Кога Господ „кажњава“... Познај из опита истине хришћанства.

Духовна школа пружа нека теоретска знања о хришћанству. Имајући та знања, као и потпуно заслужено звање доктора богословља, човјек, ипак, може не само да уопште не вјерује у Христа, него и биће Божије да одриче. Само опит, реално општење са Христом дајем живу, *окашувјеру*. Истинска се вјера задобија преко многих невоља, искушења, падова и устајања из њих, итд., који нас спочетка приводе смирењу (постоје разни степени смирења), а затим и духовним даровима. Моли од Бога мудрост да и гријехове и искушења обрађаш на корист себи, искоришћаваш их за сопствени раст духовни. А најважније је да треба увијек тражити Царство Божије, да бисмо га нашли...

Нека те Господ чува и води својим путем у живот вјечни.

Не продај Господа ни за мало ни за велико! Боља је убогост Алексија, човјека Божијег од богатства и свеколике славе овога свијета! Изабери једном за свагда и држи се свога пута, не базирајући се ни на шта!

Драги..., мир теби и свима!

Ти пишеш о правим биткама са Н. због католичких подвижника. Овдје *лотомахија* (борење ријечима) не помаже! Ствар није у *лотосу* (ријечи), но у духовном дјелању. Шта су тражили источни подвижници а шта западни? Ономе што (категорично — зашто уопште и употребљавати страну ријеч?!), дакле, строго, одлучно, са пријетњама и убјеђивањима, забрањују источни Оци — томе западни подвижници свим силама и средствима — теже. Изузев оних који су се налазили у прелести, сви свети Оци сматрали су себе у потпуности недостојнима икаквих виђења, а када би, и против своје воље, бивали удостојени, милошћу Божијом, онда су молили Бога или да им те дарове одузме, или да им да посебну заштиту, да ови не би били за њих штетни, или чак погибелни. Они су сматрали да је свима до краја живота потребно дубоко, непрестано покајање, зато што је човјек неискупни дужник пред Богом. Он никада не може толико „зарадити“ колико му треба да би дуг отплатио. Нема, наравно, икаквих заслуга већих од дуга. „Ако и учините све што вам је заповијеђено, говорите: слуге смо бескорисне, јер учинисмо што бијасмо дужни учинити!“ Сви они дужници, како показује Јеванђеље измолили су били само опроштај дуга, а платити га нико није могао, ни онај који је дуговао 50 динара ни онај који је дуговао 500, а ни онај са 100 таланата дуга. Гдје су заслуге које надилазе дуг? О даровима, које су добили Апостоли, Господ каже: „*Бесплатно добисте, бесплатно и подајте!*“

Источни свети Оци кажу да ако човјек тражи дарове, онда ђаво, видјевши то његово настројење, веома лукаво почиње да му показује штошта, доводи га до високог мнијења о себи, овладава тим подвижником и погубљује га, ако овај на вријемене дође к себи. Како је лако обманути оне који (као што бива код западних подвижника) без очишћења себе, у пуној снази *старога човјека*, јуре за високим духовним стањима! Сви они постају играчкама и оруђима ђавољим.

И ријеч Божија и свети Оци говоре из свога опита, да се само смиренима (смјернима) даје благодат, зато што само они без штете по себе могу посједовати благодатне дарове, будући да их се сматрају недостојнима, а ако их и добијају од Бога, држе да су им ови привремено дати „на чување“, и да ће за њих морати да положи рачун Богу, па зато често и моле Бога да им те дарове одузме.

Најважније што треба опитно познати јесте неопходност и вриједност смирења. Онда ће човјеку постати јасно да је истина код источних Отаца, а не код оних западних. Треба опитно познати, на примјер, тврдњу преподобног Исака Сирина да је „онај који плаче због гријехова својих виши од онога који ријечју васкршава мртве“. Ако човјек то не схвата, онда се не може спорити са западњацима. То ће бити препирка, у којој ни једна ни друга страна сама ништа не зна, но се користи туђим ријечима и противника неударом ондегдје треба и оним чиме би требало.

Нека те Господ чува! Чекам те. Поздрави Н.Г. и свима којима га можеш пренијети. Та, ето и последњу реченицу могуће јесхватити различито, а шта да се тек каже о сложеним стварима.

Учи се смирењу!

Духовни човјек је онај ко је примио Духа Светога и постао храм Духа Светога. „Ви сте храм Божији и Дух Божији живи у вама“ (1. Кор. 3, 16).

Како задобити Духа Светога — о томе говори и Јеванђеље и, посебно подробно, свети Оци. То ви треба да знате.

Рећи ћу нешто о особинама духовнога човјека, како га описују свети Оци. Духовни човјек се сасвим разликује од *душевнога* (чулнога) или плотског, што је овдје готово истозначно. Духовни је човјек — „нови човјек“; а душевни (чулни) — „стари човјек“. Шта је код духовнога ново? Све: ум, срце, воља, читаво стање, чак и тијело.

Ум *новог* (духовног) човјека је способан да схвата удаљене догађаје, прошлост и много тога из будућности, да прониче у суштину ствари, а не само да схвата појаве, и да *види* душе људске, и анђелске и душе бјесовске, да поима много тога из духовнога свијета (оностраног). „Ми имамо ум Христов“, каже „духовни“ апостол Павле (1. Кор. 2, 16).

Срце *новога човјека* је способно „да осјећа“ таква стања о којима је кратко речено: „*Што око не видје и ухо не чу и у срце човјека не уђе*“ (тј. у срце душевног, старог човјека).

Ја сам написао „да осјећа“, али то није тачно. Могло би се рећи: „проживљава, поима“. Ова проживљавања... — написао сам ту ријеч и застао, зато што оно има *субјективну* нијансу, те је зато боље рећи — ово *поимање срцем* толико је пуно блаженства, пуно неизрециве радости, да потреса читаву душу човјекову, преиспуњавајући је највећом благодарношћу Богу, као

Источнику тих стања, и љубављу према Њему, и жељом да претрпимо свакојаке муке и страдања због Њега само да бисмо се Богу „одужили“ и показали Му заузврат љубав, и да не бисмо били лишени тих блага. „Шта да ти дам, Господе, за све што си ми дао?!“ На тај начин и воља *новога човјека* у цјелости тежи љубави и благодарности Богу, сва у жељи да у свему твори само вољу Божију а не своју.

Ријечју, човјек који задобије Духа Светога, сав се обнавља и постаје *ини*, тј. други и другачији (отуда и прекрасна словенска ријеч — *инок*), и умом и срцем и вољом.

Тијело *духовног* човјека се такође мијења, постаје слично тијелу Адамовом прије пада, способно за „духовна осјећања“ и радње (ход по води, способност да опстаје без хране, да у тренутку прелази велика растојања и сл.).

Стање одуховљености човјеку такође омогућава и таква преживљавања, таква блаженства, да апостол Павле каже: „*Страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити*“ (Римљ. 8, 18). А преподобни Серафим је у сагласју са древним Оцима овако говори: „Када би човјек познавао стања блаженства која бивају још овдје, а тим више у будућем животу, пристао би да проведе хиљаду година у јами, пуној жгадије која би му гризла тијело, само да би их се домогао!“

Ево, сажете представе духовна човјека и духовности. У Тајни Крштења и Миропомазања човјек се облачи у Христа и у Духа Светога, од слободне воље човјекове зависи да ли ће живети према јеванђељским заповијестима, цијелога себе заквасити квасцем Царства Божијега, квасцем Духа Светога, и постати потпуно *нови човјек* по лику (образу) Исуса Христа, или све згазити, живећи по *старом човјеку*.

Душевни (чулни) човјек, пак, не прихвата оно што долази од Духа Светога, зато што то сматра безумљем (1. Кор. 14). Ово видимо на сваком кораку, јер ни ми сами, а ни они који нас окружују, нијесмо духовни, још се налазимо у стању ветхости (остарјелости) *сџароѝа човјека*. У најбољем случају, свјесни смо да смо такви, боримо се, желимо да будемо духовни, али недовољно чинимо да бисмо то постигли. Ми можемо и да цијенимо духовне људе, али да их познамо и схватимо не можемо, но их духовнима сматрамо на основу туђега мишљења, нажалост, већином погрешно.

Плотскоѝа човјека, пак, треба, ставити још ниже од *душевноѝа* (чулнога). Термин „стари“ може се, дакле, односити и на *душевноѝи* и на *Плотскоѝи* човјека. Оба су још *сџара*, необновљена. Ипак, *Плотски* је човјек грубљи од *душевноѝа*, материјалистичкији је, мање вјерује или никако и не вјерује у Исуса Христа, а о духовности нема никаквог појма (види Гал. 5, 19-1).

Не знам да ли ће вас задовољити ово објашњење. напиши како си га ти примио, а како су примили други. Никоме не говоримо откуда си преузео такво схватање.

Освјетовљени људи (нови термин за *душевни* — чулни) називају „духовнима“ оне који имају свештенички чин, или монахујуће или, чак, свакога ко помало чита *Псалтир*, иде у цркву и чита духовне књиге.

Из горе реченога види се колико је то погрешно. Исто се тако и многе књиге називају духовнима, само ако се у њима говори о духовним предметима.

Међутим, „духовних“ књига готово и да нема. Само су *Светло Писмо* и *дјела светлих Отаца* духовни. На њима је и могуће унеколико

опитно схватити шта значи — „духовно“. Упреди писање Игнатија Брјанчаѝинова и било којег „професора богословља“. Каква оштра разлика! Ти си то добро осјетио.

Ево још текстова који потврђују речено: Поланице апостола Јуде (19): „То су људи... чулни (душевни) који немају Духа“ (зашто би овдје ријеч „духа“ била написана мали словом?). И: „Ово није она мудрост, која силази одозго (с неба), него земаљска, чулна (душевна), бјесовска“ (Јак. 3, 15).

У списима светих Отаца много се говори о духовном животу, обожењу човјека, о томе да човјек постаје бог по благодати; такође и о плотском и душевном (чулном) стању човјека.

Авај! Душевни (чулни) и плотски људи немају склоности ка читању уистину духовних књига. А ако читају само умом, онда остају хладни и гладни, не схватају снагу написанога и остављају читање, и обраћају се докторима богословља, посебно протестантима.

Из мојег писања не извлачи закључак као да сам ја опитно познао истинску људску духовност. Не! Али ономе ко тражи, Господ по Својој нелажној Ријечи — посебно на почетку пута, даје да донекле окуси будућа блага, да би га подстакао на даље тражење. О томе говоре сви.

Али ми, познавши понешто, враћамо се као пси, на своју бљувотину и губимо небеска блага. У нама, пак, остаје, и то само код неких, туга за изгубљеним рајем, а дјела и напора који би нам га могли вратити — немамо.

Буди здраво. Нека те Господ чува од плотских дјела и од ђавола.

1962. г.

..., здраво! Добио сам твоја писма. Кратко ћу одговорити на нека мјеста.

Откуда ти тако страшна мисао: „Човјек не може својом снагом творити добро не зато што се налази у паду, него због своје природе, коју му је Бог дао приликом стварања“?!

Такву мисао хришћанин може рећи само у ненормалном стању. Каквог смисла онда имају заповијести? Јер, „испуњење заповијести Божијих представља добро“. Како као услов спасења поставити испуњење заповијести, ако их по самој својој природи, човјек не може испунити?

Прије пада човјек је био слободан у изабарању и чињењу добра. Послије пада постао је роб гријеха. Преподобни Симеон Нови Богослов каже да је човјек послѣ пада изгубио слободу да чини добро, остала му је само слобода да изабара добро, да више цијени добро, да жели да чини добро. Да би га учинио, човјек треба да се обрати молитвом Богу, да би му Он дао снаге да учини добро, које је пожелио. Исто каже и преподобни Исак Сирин.

Недовољност у испуњавању заповијести се надокнађује скрушавањем срдачним.

Усуђујем се да кажем да су и скрушење срца, плач срца због нарушавања заповијести драгоцијенији од њиховог испуњавања по својој вољи. Јер, ово посљедње доводи до високоумља и гордости, чиме се поништава све добро. А скрушавањем срца замјењује (по милости Божијој) дјелање и држи човјека у смирењу, без кога је сујетно, па чак и погубно, свако дјелање.

Питаш да ли је тачна мисао епископа Теофана (Затворника) да „благодат дјелује само на разум и на осјећања, воља, пак, остаје недирнута“.

Општеприхваћена је поставка да Господ („Благодат“) не насилује вољу човјекову. Добро учињено под принудом није добро. У томе смислу мисао епископа Теофана изгледа исправна. Ипак, прихвативши тезу да благодат дјелује на разум и осјећања, а то се заиста савршава ради спасења човјековог, да би му се олакшало да нађе истину и спасење, мисао епископа Теофана требало би ограничити. Душа се не састоји од међусобно одвојених и независних дјелова — ума, осјећања, воље и осталог, него постоји једна јединствена суштина. Очишћење или просвјетљење ума и срца благодатно ће дјеловати на свеколику душу, па томе следствено, и на вољу. Зар ум подвижника, који јасно види истину и последице гријехова и срце које стреми ка Богу, неће помоћи вољи да изабере пут спасења, пут ка Богу, и да одбаци пут који води у мрак, зло и погибел?! Значи, ту постоји посредно дјеловање на вољу. Опет можемо поновити оно што је горе речено: ако човјек види добро, и вољом га претпоставља злу, ако хоће да ходи путем спасења, онда треба да моли помоћ од Бога, да би извршио оно што жели, а ако нешто није учинио, онда треба то да покрије скрушењем срдачним. Узгред буди речено, ми употребљавамо ријечи „скрушење срца“ и „Плач срца“, али шта су скрушење и плач срца и какво је њихово дејство, ми једва да знамо! Тако исто и у другим случајевима употребљавамо ријечи, а силу њихову не поимамо.

Код нас је све по старом. Чекамо. Буди здраво. Нека те Господ уразуми на свако добро!

Драги...!

Данас сам добио твоје писмо. Оно у вези са Светошћу Цркве. Прије него што брижљиво развидимо зашто је она света, треба дати одређење или појам Цркве.

Шта је Црква? Црква је Тијело Христово (Еф. 5, 23; Кол. 1, 24). Глава Цркве је Христос (Еф. 3, 28; Кол. 1, 18). Код Бога нема прошлости и будућности, постоји само садашњост. „Он (Бог-Отац) изабрао нас је у Њему (у Христу) прије стварања свијета... предодредивши да ће нас усиновити кроз Исуса Христа... у Којем имамо искупљење Крвљу Његовом и опроштај грјехова, по богатству благодати Његове“ (Еф. 1, 4, 5, 7).

Они који повјерују у Христа кроз Тајну Крштења, улазе у Цркву као њени нови чланови, а у Тајни Причешћа сједињују се у једно тијело и један дух са Господом. Ако се човјек свјесно не одриче Господа ријечима или дјелима, и труди се да живи по јеванђељским заповијестима и каје се због нарушавања тих заповијести, онда он није „потенцијално“, него реално свет, члан Цркве, уд Тијела Христовога.

Грубим и свјесним гријесима он затим обично привремено отпада од Цркве, али покајањем („другим крштењем“) може да се опет сједини са Црквом. Тако свештеник над онима који се кају чита молитву — „Помири и сједини са Светом Твојом Црквом...“ Ако се грешник не каје онда остаје ван Цркве.

Човјек је свет по образу (лику) и подобију Божијем у себи, свет је зато што се у Тајни Крштења „облачи“ у Христа, „изузетно је, пак, свет“ зато што се причешћује Светим Тајнама Тијела и Крви Христове.

Ако се човјек бори са гријехом и бива рањен, али наставља борбу, каје се, моли за опроштај и помоћ од Бога, онда је он *свети војник Христов* и у борби са гријехом добија многа духовна блага која на други начин не би могао задобити. Као што тијело човјеково преко гнојног чира избацује из себе страну тијело, тако и из Свете Цркве Господ „избацује“ оне који су Му туђи. Тачније, такви из Цркве сами одлазе. Зато је Црква увијек света. Она је тајанствено Тијело Христово. Она је *стуб и утврђење Истине. Лажеимани* (лажју опседнути) разум не може то да разумије. За то је потребна вјера: „Вјерујем у Једну Свету, Саборну и Апостолску Цркву“. (Сјети се митрополита Венијамина)

Ко хоће да опитно позна тајне Хришћанства, дужан је да све снаге употријеби на духовно дјелање, а не да покушава да само својом памећу све схвати. Ето неких размишљања на тему, коју сте дотакли.

Ја се не чудим што се бугарски професори, као и многи, ако не и сви наши, хране протестантским дјелима, па чак прихватају и њихове погледе. Протестанство је паметовање, њега чине спољашња знања, а Православље је *тајанствени живот у Христу*. А људи су постали *мртви*. Лакше је расуђивати него се трудити и борити се са *старим човјеком* и молити и друго. „Хришћанство се непримјетно удаљује од људи, остаје само лицемјерје!“ То су ријечи светог епископа Тихона Задонског, које наводи епископ Игнатије Брјанчањинов.

Нека те Господ чува!

1963. г.

Драги...! Иако са закашњењем честитам ти са Анђелом рођендан. Ја сам се лоше осјећао у посљедње вријеме и никако нијесам могао да принудим себе да узмем перо у руку.

Ти си напунио 25 година. Већ си одрастао човјек. У младости сви чине велику грешку, одлажући за будућност оно што би требало да учине сада, уз напрезање свих својих снага. Али, вријеме пролази, човјек стари, услови се могу измијенити на горе, често му и здравље слаби, и он не учини оно што је био дужан да учини, на шта га је Господ призивао, што је јасно било и разуму и срцу. Остаје му само једно — да жали због прошлог бесплодног живота и да Богу приноси покајање.

Јављају се мисли: када би било могуће поново почети живот, ја више не бих починио многе грешке. То је сасвим нетачно. Као што је усјемну јабуке садржана потенцијално читава јабука, а не нпр. јасика, тако је и свака индивидуалност нешто „непромјенљиво“ у својој суштини.

Могуће је и треба мијењати спољашњу, емпиријску, стару страну у нову, по заповијестима јеванђељским.

Зато се може поставити опште правило: о било ком животном добу да се ради, и о било каквим условима, и било ком послу, поступати треба по Јеванђељу. Онда неће бити грешака, неће бити закаснелог жаљења и кајања. Од испуњења јеванђељских заповијести узроста *личност* човјекова, његов *лик* Божији, његова *ноуменална* (духовна) суштина, и он ће постајати свјестан себе, као лика Божијег, против ставља-

ће себе спољашњем свијету, постаће виши од њега. Установиће реалну везу са Богом које ће потпуно бивати свјестан и коју ће у потпуности осјећати, везу толико чврсту, да је никакви вјетрови и буре овога свијета неће поколебати.

Закључак из овог мог многословља је следећи: од данас почни да пажљиво мотриш на себе, не нарушавај, по могућству, ни најмању јеванђељску заповијест, ни ријечју, ни погледом, ни слухом, ни осјећањем, итд, итд.

Ко буде вјеран у маломе, добиће власт над многим. И не осуђуј никога. Чувај се при томе сујете као најотровније змије, која може убити и уништити све духовно, што си стекао.

Ево ти мога завјештања на дан твога двадесет петог рођендана за сав преостали живот. Какав ће он бити споља — нека буде воља Божија, али увијек треба бивати и дјелом и у мислима и срцем — са Богом. Онда ће све бити добро. Оно што је важило за најпостојаније — наука, данас одриче оно што је јуче тврдила. Умјетност је постала роба за продају, служи страстима. На људе се не треба ослањати. Само је у Богу чврстина и мир, и разум, и радост и стијена непоколебива насупрот мору житејском.

Како бих волио да ти прихватиш ове ријечи не само слухом но и читавим животом! То би ти донијело спасење, слободу од људи и од околности и миран живот усред бура житејског мора. Говорим из свег срца, и од све своје снаге. Савјетујем ти да размислиш, па онда да радиш. Та то је заповиједао и Сам Господ Исус Христос! Ја ти само напомињем. Ако вјерујемо у Биће Божије и у Сина Божијег, онда треба да вјерујемо и Његовим Ријечима као непромјенљивом закону, чије испуњење доноси и благостање у свијету и спасење. Амин.

Драги дубокоуважени о. М.!

...иако су судови Божији од нас скривени, али Господ је открио Светима Својим шта је корисно за оне који се спасавају, а они су доста записали за утјеху и поуку нама.

Тако нам Свети угодници објашњавају да у посљедњим временима неће ни бити монаштва или ће се понегдје и одржати спољашњост, али без дјелања монашкога.

Они који траже Царство Божије неће имати никаквих сопствених подвига. Спасаваће се само трпљењем жалости и болести. Зашто неће бити подвига? Зато што људи неће имати смирења, а без смирења подвизи ће им донијети више штете неголи користи — они чак могу и да погубе човјека, јер код оних који се подвизавају побуђују високо мишљење о себи и рађају прелест. Само уз руководство веома опитних духовних људи могли би бити допуштени ови или они подвизи, али таквих људи данас нема, не могу се наћи. Данас је душама људским руководитељ Сам Господ и, дјелимично, књиге, ко их има и може да схвати. Како то руководи Господ? Допушта прогоне, увреде, болести, дугу старост, пуну тегоба и немоћи.

У причи о домаћину који је унајмио раднике, речено је да су они који су дошли у једанаести час добили плату једнако као и они који су радили читав дан и прије њих. Та прича се може примијенити на нас, савремене монахе и тражитеље Царства Божијег који у немару проводимо читаве дане земаљског живота. Ипак, по Својем превеликом милосрђу, Господ нас призива да у посљедњем периоду живота порадимо у Његовој винограду — трпљењем старости, болести, губитка ближњих или њиховим страдањима.

ма. Ако без роптања поднесемо те тешкоће, онда ће се и нама (као радницима једанаестог часа) узети то краткотрајно страдање као да смо се подвизавали читавог живота. Штавише, Антоније Велики, ава Исхарион и други тврде да ће они који се буду спасавали у посљедњим временима безропотним трпљењем жалости и невоља, бити прослављени више од древних Отаца.

Преподобни Серафим Саровски чудотворац у сагласју са древним светим Оцима говорио је да, када би човјек знао каква су блаженства припремљена онима који се спасавају, пристао би да хиљаду година живи у келији, пуној гмизавца, који би му гризли тијело, само да се не лиши будућег блага.

Трпљењем својим „стичите“ душе своје. Нека вам Господ помогне да до краја изнесете вама послате крстове. Амин.

Добио сам од Вас писмо. Опростите што дуго нијесам одговарао. Сад послови, сад путовање, и тако прође прилично времена, а и, што је најважније, тешко ми је да Вама пишем и зато што сте много искуснији од мене — више сте искусили, и више знате. Шта корисно или утјешно може рећи човјек, који је читав живот проживио у сујети и самовољи. Али, на Вашу молбу покушаћу да подијелим са Вама оно што задивљује и тјешти: бескрајна је васељена коју је Бог створио — каква је тек свемоћ Божија? Све у васељени, у цјелини и у поједином њеном дјелу (напр. у људском организму) налази се у дивној хармонији — каква тек онда мора да је Прему-

дрост Божија?! А какве су Моћ Божија и Премудрост, такво је и „*срце Божије*“, тј. Љубав Божија.

Ту непојамну Љубав ми видимо у Оваплоћењу Сина Божијега, Господа Исуса Христа, у Његовом кротком подношењу пљувања, удараца, свакојаким увреда и, најзад, Распећа. Непојамна је и бесконачно велика љубав Божија. Свеколики анђеоски свијет дрхтао је у препасту, видећи Оваплоћење и Распеће Творца свијета, које је Он претрпео из љубави према паломе роду људском.

Апостол Јован изјављује Духом Светим да Бог *јесте* Љубав, а не само да *има* љубав, макар она била и тако бесконачно велика, каква је.

Љубав, пак, све покрива, по ријечима апостола Павла. Покрива она и наше гријехе, недостатке, немоћи, нестрпљење, ропотљивост (склоност ка роптању) и остало.

Онај ко вјерује у Христа, треба само да поста-не свјестан своје немоћи и својих гријеха, и да замоли опроштај, јер Љубав Божија очишћује и исцјељује све ране грјеховне. Гријеси цијелога свијета тону у море Љубави Божије, као камен бачен у воду. Не треба да буде мјеста унији, безнађу и очајању! Господ је сјединио људску природу са Божанском суштином, Својом Крвљу омио је гријехе свега вјерујућег човјечанства, усиновио пале људе и вазнио их на небо, учинивши их причасницима (удионичарима) божанскога Живота и Радости, Радости занавијек.

Овдашње земне невоље, болести и тегобе старости радоваће нас у будућем животу. Ако је Господ страдао за нас, како онда да и ми, макар и у малој мјери, не будемо причасници (удионичари) страдања Христових! Душа је наша лик Бо-

жији, који живи у нама, и жели да буде причасник (удионичар) страдања Христових, само се наше малодушје и слабост страдања боје, иако би снаге за трпљење, можда, и било.

И, ето, Господ из љубави према нама шаље нам, сходно снази свакога од нас, принудне жалости болести, али нам даје и трпљење, да би и нас учинио причасницима (удионичарима) Својих страдања. Ко овдје није страдао Христа ради, тога ће гристи савјест у будућем вијеку — та, своју љубав према Христу човјек је имао могућности да покаже, трпљењем невоља, а то није учинио, настојећи да се уклони и избјегне сваку жалост и невољу.

Савјест ће нас гристи зашто што нијесмо Богу узвратили Љубав.

Благодарићемо, пак, од свег срца Господу за све што Му буде угодно да нам пошаље. Господ нам невоље и жалости не шаље у гњеву, не шаље нам их казне ради, него из љубави према нама премда људи, по правилу, то не схватају увијек. Зато је и речено: *за све благодариће*. Треба се свом душом предати благој вољи Божијој, која нас спасава, љуби и жели да нас, преко невеликих жалости земаљскога живота, приведе вјечном блаженству, слави чеда Божијих...

Нека се ово збуди, са свима нама. Амин.

Опростите, драги баћушка, што сам се осмјелио да уопште нешто напишем. Нека Господ побуди у Вашем срцу благодарност према Њему, највеће поштовање и потпуну преданост Његовој Светој Вољи са спремношћу да све претрпи-те из Љубави према Њему.

(?)

Драга Л. В., хоћу да вам напишем нешто у вези са вашом реченицом „Л. је одложила дио својих часова, лакнуло јој је, предавања лоше иду“. Сјећам се да сам Вам написао нешто о томе. Нећу вам износити своје мишљење.

Ако се све заповијести састоје у двјема — у љубави према Богу и љубави према ближњима, а љубав се достиже извршавањем заповијести датих нам у јеванђељу, онда и треба тежити за знањима која најкраћим и најлакшим путем воде ка испуњењу тих заповијести. Мирски човјек може да се ограничи на тјелесно дјелање, онима који траже више неопходно је оно унутарње. Сам Господ је двијема ријечима исказао учему се оно састоји и шта је посебно неопходно у тешким временима (види Мк. 13, 33): *бдјите и молите се*. Није речено у то и то доба него увијек. *Бдјети* — значи *пазити на себе*, на своје мисли, ријечи, осјећања; пазити и све што је противно ријечи јеванђељској одбацивати молитвом Исусовом, чиме се испуњава друга ријеч. Ако будете тако радили, онда ће вам бављење том молитвом замијенити све, премда се не искључују ради олакшања, и друга дјелања. Непрестано принуђивање себе на молитву Исусову најбољи је доказ да човјек хоће да буде са Господом, да хоће да испуњава Његову заповијест.

Чак и у вријеме богослужења цариник је изговарао само пет ријечи и оправдао се. Свети Оци кажу да се све молитве могу замијенити само једном — Исусовом.

Та ће се, пак, молитва вршити правилно онда када се нераскидиво здружи са покајањем, када буде била израз скрушења срдачног због своје

недостojности, грјеховности, свијести о непрестаном нарушавању јеванђељских заповијести. Такав израз скрушења срца била је и цариникова молитва. Имај то у виду! Плодом духовним не урађа пуно понављања молитве Исусовенаглас, него молитва као излив срца испуњеног скрушењем. Онда ће она убрзо изазвати умиљење и згријевање срца, а то ће јој донијети лакоћу и остало. Вршење заповијести јеванђељских — спољашње и унутарње — сразмјерно снагама човековим, бдијење и скрушена молитва Исусова, ето то је оружје непобједиво, доступно, рећи ћу, једино доступно оружје нашем времену. Бављење њоме држи човјека увијек у духовној напрегнутости, не веже га ни за књиге, ни за животне услове, чак ни за здравље. Оно нам је свугде и увијек (осим онда када се удубимо у неки посао, који изискује велику пажњу) доступно.

Желим Вам да ово схватите и научите. Одредите себи невелико правило, у складу са околностима Свога живота и својом моћи, а остало вријеме, дању и ноћу, увијек према могућностима *испуњавајте правило* Господа Исуса Христа: *бдјите и молите се*, јер ћете тим бављењем избјећи све несреће, материјалне и душевне.

Опростите ми, драга Л. В. Пишите!

Мила Н. М.!

Опрости што ја, добивши твоје драго писмо, дуго на њега нијесам одговарао. Осјећам се лоше, мисли о смрти ме не напуштају. Ја видим

да, ако и доживим 1963. годину, нећу да је преживим. Лично за мене смрт је нешто што прижељкујем. Ја знам да постоји будући живот, да Бог има милости према нама и да за оне који вјерују у Исуса Христа постоји несумњива нада да ће ући у вјечни живот испуњен блаженством, а не мукама.

Вјерска схватања и доживљаји нијесу психологизам, него су реална, као што су реални опажаји физичког свијета. Земни нам живот није дан ради насладе, но ради познања себе и Бога. Човјек у току земаљског живота мора да се одлучно и неопозиво одреди према добру и злу, према Богу или ђаволу. Онај ко тражи Бога и Правду Његову, наћи ће Бога и нови живот овдје на земљи узачетку, а последице смрти у свој његовој пуноћи. Егоиста који на земљи тражи само насладу, наћи ће ђавола, и последице смрти, као једнодушан са њиме, поћи ће у царство ђавола, у ад, у друштво потпуних егоиста и злочинаца. Наша је будућа судбина у нашим рукама... Опрости што пишем, можда, оно што не треба. Жалим што нијесам дошао к вама овога љета и нијесам се с вама видио.

Хоћу да будем даље од тога живота, од духа овога свијета. Тај дух је овладао свеколиким родом људским. Само са стране могуће је видјети и осјетити сву мрзост и ужас тога духа. Мало је сада људи на земљи који би се могли ослободити од тога дјеловања злога духа на њих. Ужасно је то! Кажу да жаба, када сретне змију и спази њене очи, не може да се отргне од њих, у ужасу кричи али не може да побјегне, него се, штавише свеједнако приближава змији, док јој не падне у чељусти...

У вечерњим молитвама постоје овакве ријечи: „Сачувај ме Господе од уста појубне змије

која је зинула да ме пројуха и увече у њакао животиш...“ То је написано на основу искуства. Они који се налазе у сфери дјеловања тога духа, не осјећају то и не вјерују онима који су се од њега већ ослободили.

Нека Вас Господ благослови и огради од сваког зла и нека Вас последице смрти приведи вјечном блаженству.

Драга м. П., мир ти и спасење!

Молиш да ти пишем. Утопљеник се хвата за сламку, тако и ти у својој душевној збрци тражиш помоћ од својих ближњих. Моје животно искуство ме наводи на став да нама нико не може помоћи, нити сам човјек себи може помоћи нити му могу помоћи други људи, него само Господ!

Твоје душевно стање не само што се не побољшава, но временом постаје неподношљиво зато што мало уздаш у Бога. Ти гледаш на своје гријехе и с правом сматраш да би, по правди, због њих требало да страдаш у будућем животу па чак и овдје прије смрти и последице смрти на *митшарштвима* и даље. Ако тако гледаш, можеш пасти у потпуно очајање. Зар тако може да гледа хришћанин? Да је човјек могао да се спасе сопственом прелешћу, зар би Господ Исус Христос долазио и за њега страдао. Нико није ушао у Царство Божије само својим заслугама. Човјек треба да схвати

1) Своју остарјелост, исквареност, пад, сваку неправду којој је склон, потпуну изопаченост цијеле своје душе и остало;

2) Да се увјери на сопственом горком искуству да он сам, својом снагом, не може себе да поправи, мада је дужан да се стално бори са својом исквареношћу и да оплакује то стање;

3) Дужан је да се обраћа Господу, као цариник: „*Боже, буди милостив мени грешноме! Нестјаје ме, Шонем у мору безакоња својих, спаси ме, Господе Исусе Христе, као што си спасао све, који су се Теби обраћали: разбојнике, царинике, блуднице и слично!*“ „Бог је Љубав“. Из љубави према палом роду људском Господ није „презао“ да принесе највећу жртву. Бог Отац је послао Сина Свога на крсне муке, Бог-Син врши послушање до смрти на крсту, Бог-Дух Свети се не гнуша да уђе у грешну душу човјекову и да је очисти и спасе. Шта више може учинити Господ за наше спасење? „Кунем се Собом“, каже Господ, „нећу смрти грешника, него да се обрати и буде жив“. „*Бој је Шако заволио свијет да је дао Сина Својета, да свако ко вјерује у Њета не поине, него да има животи вјечни*“. Значи, спасење је обезбидењено свакоме ко вјерује у Христа и моли Га да га спасе од гријеха и вјечне муке. За покајање због гријеха Господ обећава опроштај и милост, те ако молимо, онда ћемо обавезно добити оно за што молимо, јер су то ријечи Самог Господа. Ријечју Божијом је створен сав свијет, ријечју Његовом свијет задржава свој поредак, а не претвара се у хаос. Том истом ријечју обећава се опроштај грјехова и вјечни живот за вјеру и покајање. Она се потврђује оваплоћењем Сина Божијег (ријеч Јеванђеља) и Његовим крсним страдањима. Ти вјерујеш у све то. Како онда очајаваш због свога спасења? Како можеш претпоставити да ће ти Господ послати страдања, овдје или послити смрти, која би била изнад твоје снаге? Не и не! Твоје расположење, бо-

лест, унијије, туга и остало долазе од ђавола. Не пружај му руке, одгони све те помисли призивањем имена Господа Исуса Христа и молитвом цариниковом, благодари Господу за све, за Његову љубав према роду људском, за Његово дуго трпљење грјехова твојих, за милосрђе према теби и према свима, за своју болест, за све благодари, предај себе Његовој вољи и Његовом милосрђу и добићеш олакшање. Ти страдаш због *маловјерја*, јер обраћаш сву пажњу на себе, на своје гријехе и ријетко се сјећаш љубави Божије. Чини супротно. Сјећај се прије и увијек милосрђа Божијег, крсних страдања Господњих ради нашег спасења, а затим гријеха својих. Нека твоји гријеси буду повод и подстицај на цариникову молитву, на удубљивање у молитву, а не повод за очајање.

Имај мудрости. Не подај се лукавству *непријатеља* (демона). Презири их, не говори са њима и сјећај се Господа нашег Спаситеља. Нека те Господ уразуми овдје и у будућем животу.

Мир души твојој мати П.!

Готово сви ми се налазимо у положају човјека, који види на слици раскошну гозбу, сто са постављеним јелима, али остаје гладан. Туђи хљеб нас не може нахранити. Тако ми читамо и Ријеч Божију и ријечи светих Отаца, тако се већином и молимо — језиком изговарамо ријечи туђих молитава, а душа нам остаје гладна, слаба, готово да умире без хране.

Када дође вријеме испитивања нашега дјела, показује се да немамо ништа, да нам наш тала-

нат није донио никакву корист, па чак и горе од тога: да ни од Бога примљени таланат не можемо вратити, макар и без добити, јер га као блудни син трошимо у гријесима и сујети житејској, па чак и друге томе подучавамо. Јадни смо ми људи!

Шта нам преостаје да радимо? Да послушамо Спаситеља нашег Исуса Христа! Ти питаш како треба да се молиш? Господ Исус Христос говори свима нама: молите се као цариник, прибјегавајте Господу као удовица неправедном судији. И Господ нас опет учи: познај своју ништавност, свој неотплативи дуг, познај и осјети кривицу своју пред Господом, заборави сва своја добра дјела (добрих дјела ми као нешто своје и немамо, а ако нешто и имамо, онда су то дјела окаљана разним нечистим примјесима — сујетом, гордошћу, користољубљем и сл.) и као дужник који не може отплатити свој дуг, као блудни син моли од Господа милост, тј. опроштај за сва своја безакоња. Ништа друго не моли, но само помиловање. Када човјек срцем осјети да је његова душа огубана гријехом сва у ранама, да сам нема снаге да излијечи своју душу, да је као губавац немоћан да сам себе исцијели, када му пред очима наблизу стану смрт и митарства — онда остаје само једна нада, једно прибјежиште — Спаситељ наш, Господ Исус Христос! Дотада Он је био далеко од нас, тачније ми смо били далеко од Њега, а сада је Он једини Спаситељ, који је са неба дошао да нас спасе и узео наше гријехе на Себе умјесто нас, претрпио последице наших гријеха, покрио Својом љубављу наша безакоња, обећао да ће нам само, ако имадемо вјеру у Њега и покајање — све опростити, очистити нашу душу и тијело, и сјединити грешнике који се кају са Собом у све-

тој Тајни Причешћа већ овдје на земљи, у залог вјечног сједињења са Њим у будућем животу, да ће нас учинити синовима Оца Свога и, преко тога, учесницима вјечне Божанске Славе и блаженства. Ето у чему се састоји хришћанство! Ето шта је Љубав Божија, милост Божија према паломе роду људскоме. Жалост тјескоба, вјечна грижа савјести, црв који не умире и неугасиви огањ у срцу, неугасив за оне који презиру ту Љубав Божију неће дати пуну цијену Жртви Божијој за нас. *Нека ћути свака плоти људска, нека стоји са страхом и Шрећом Прег Крштом Христовим*, пред Љубављу Божијом, која призива сваког грешника на спасење кроз вјеру и покајања. Господ Исус Христос је дошао не да суди свијету који пропада у гријесима, но да га спасе. Покајте се, јер се приближи Царство Божије! Грешници постаните свјесни своје пропасти, своје кривице пред Богом, не тражите оправдање због својих добрих дјела. Познајте своју слабост и немоћ да се избавите од својих гријеха, прошлих или садашњих или будућих. Умољавајте Јединога Свемогућег, Јединог Милостивог, Јединог Спаситеља Господа, и Он ће вам опростити, очистиће вас, назваће вас Својима, олакшаће нашу невољу, изагнаће очајање, избавиће нас од митарства и увести, као разбојнике, блуднице и остале грешнике, у Своје вјечно Царство... Амин.

Мати П.! Мир теби!

Ово није први пут да ми пишеш о страху од смрти. Ако се пажљиво загледаш у неки предмет, јасно ћеш га видјети, а оно што је око њега

једва ћеш примијетити. Тако је и са страхом од смрти. Када на смрт гледаш очима *стараја човјека* и обраћаш пажњу само на предсмртна страдања, она у теби неизмјерно нарастају и збуњују те. Томе се придружује још и дјеловање злих духова. Ако човјек остане у таквом стању може потпуно да се растроји. На смрт треба гледати сходно ријечима Божијим: „Хоћу да се ослободим и да будем са Христом“, тако је гледао апостол Павле и сви свети. Земаљски живот је за нас прогонство ради исправљања. Као што се радосно излази из тамнице или логора, тако се, боље рећи, неизмјерно радосније излази из мрачног земаљског живота. Ти ћеш рећи: добро, ако се послѣје наћеш у Царству Божијем, али шта ако се наћеш у аду? А шта нас спречава да уђемо у Царство Божије? Речено је: „Испуни заповијести“ и — спасен си. Али пошто смо ми немоћни, искварени, подвлашћени или приступачни бјесима, Господ нам је дао Покајање и друге свете Тајне. Ако се искрено покајемо, Господ нам опрашта, тј. очишћује нашу душу од гјеховних рана и обећава покајнику Царство Божије. Седам пута на дан се покај и толико ћеш пута добити опроштај. Ако не вјерујеш Ријечи Божијој, онда ћеш се, наравно, плашити, потпашћеш под власт бјесова и они ће те мучити. Ти очигледно хоћеш да се као фарисеј, ослониш на своја дјела, макар, можда, и несвјесно. Буди као цариник, тј. читаво своје спасење полажи на милосрђе Божије, а не на своје вршење дужности, и онда ћеш изаћи из овог живота, као што је цариник изишао из храма — оправдан, тј. ући ћеш у Царство Божије.

Ето, на ту страну обраћај своју пажњу, памти да је Господ створио људе не за муке, но за божанску радост. Читаво небо се радује због сва-

ког грешника који се каје и тако се спасава.

Смрт је рођење, а рођење ријетко бива сасвим без жалости, али та се жалост претвара у радост, јер се родио човјек за Царство Божије. Прекоријевај себе за сваки гријех, за сваку лошу мисао, за маловјерје, сумње, за неразуман страх од смрти, прекоријевај себе и кај се и тако ћеш стицати спокојство и мир душевни, преданост вољи Божијој. И сва Црква моли се за нас: „Да крај живота нашега буде без бола, непостижан, миран и да добар одговор дамо на Страшном судилишту Христовом, молимо“. И ти придружи свој глас гласу Цркве...

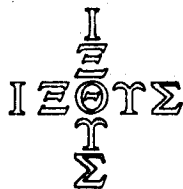
Мир ти, м. Н., и спасење!

...Ти добро знаш, шта су древни Оци предкавали о нашем времену. Рекли су: људи ће се тада спасавати вјером, трпљењем жалости и болести, и покајањем. Ми дјела немамо. У свему и у свако вријеме нарушавамо заповијести Христове, зато нам преостаје да се кајемо, трпимо и вјерујемо да ће Господ Исус Христос, Који је дошао да потражи и спасе онога ко пропада, спасти и нас, који Га молимо за опроштај и спасење. У то треба чврсто вјеровати. Онај ко се узда у своја дјела, гради кућу на пијеску. Спасење људи је ствар милости Божије, дар Божији палом роду људском, који је повјеровао у Христа, постао свјестан своје пропасти и који зазива цариниковим гласом: „Боже, милостив буди мени грешном“.

О дјелима људским Господ Исус Христос је рекао: „Када учините и све што вам је заповиједено, реците — ми смо слуге бескорисне, јер учи-

нисмо оно што бијасмо дужни учинити!“ То значи да смо ми, будући да смо слуге и створења Божија, обавезни да испунимо сву вољу Божију, тј. све заповијести, а да ли ће онај ко испуни своје заповијести ући у Царство Божије ствар је милости Божије. Не дјела наша, него смирење склањају Господа на милост.

Треба се бојати смрти и припремати се за њу, али не и очајавати и гасити духа — то једјело ђавоље. Господ је свима заповиједио да у свако вријеме буду спремни на смрт. Зато су снови који побуђују уније и очајање — од ђавола. Снови од Бога дирају срце, смирују, укрепљују уздање у Спаситеља, који је дошао на земљу и примио крст ради спасења оних који гину, а не праведника, који сматрају себе (лажно) достојнима Царства Божијега. Ови посљедњи су горделивци, умишљени праведници. Сви Свети су сматрали себе великим грешницима. Све то ти сама добро знаш. Ја ти само понешто напомињем. Помисао да се све разда или да се не трудио око хране је — ђавоља. Труди се према снази, али наду полажи у Господа, који храни сву васељену. Ко прилази Христу са вјером и испуњењем заповијести сразмјерно снази, као и са покајањем тај ће бити са Христом и послуже смрти. „*Онога ко долази к Мени нећу истајерати најбоље*“. Ево поруке за све. Хришћанин нема разлога да очајава. Буди мирна и спокојна..

Добрио сам од тебе писмо. Нека ти Господ помогне да проживиш у том вртлогу и да препливаш море житејско и доспијеш у тихо пристаниште. То је сада тако тешко, посебно младима. Моли се свагда за помоћ од Господа и Мајке Божије. Буди чврсто увјерена да човјека, ако из дубине душе не жели да учини гријех, сав ад неће на то приморати, зато што ће са њим бити помоћ Божија, а ако се човјек сам одлучи на гријех и буде с почетка у мислима разговарао са злим помислима и не буде их одбацивао као отровног гада, *vrai* ће наћи улаз у срце његово и Господ ће му допустити да сагријеш. Исто тако човјеку се допушта да падне и због високоумља, гордости или сталног осуђивања ближњих. Ето зато и треба „бдјети“ и не грлити у мислима или срцу било каквог гада, да нас не би ујео. Само бдијењем, уздржањем својих спољашњих чула (вида, слуха, пипања) и непрестаним, по могућству, призивањем имена Божијег могу се сузбити напади непријатељеви, а себи не допустити велики гријех. Именом Исуса Христа треба убијати грјеховне мисли и осјећања која се рађају из наше огрјеховљене и искварене природе и од дјеловања злих духова, да они не узрасту и не пусте и учврсте коријене у нама.

Нема другог пута нити средстава за очишћење себе од онога „бдите и непрестано се молите“, да се удостојите да избјегнете све невоље и *непријатеље* и њихова оруђа у својој грјеховној природи. Претрпи, потруди се... бори се, не пружај руке ђаволу, буди вјерна Господу и Он те неће оставити и увриједити, па макар се и сав свијет окомио на тебе. „С нама је Бог, разумите, незнабошци, и поковајте се, јер је с нама Бог“.

Нека те Господ благослови и сачува.

Драга С.!

Добили смо данас на дан Усековања писмо од тебе, тако жалосно, тако малодушно као да си допала тамнице. Чак и у тамници човјек не би требало да буде тако малодушан. Као што се у природи мијења вријеме, тако се неизбјежно и са свима нама дешавају промјене у души. Зар ујесен због блата и лошег времена и осталог не падамо у очајање због времена, понекад је то тешко и преживјети. Али, трпимо, чврсто вјерујући да ће опет доћи прољеће и љето и остало. Тако ћеш се и ти после тугерадовати. У твом положају почетници пролазе кроз два стања — или се осјећају као у рају ...а потом се охладе, почињу да се муче, тугују, не слушају савјете, престају да се потчињавају старјешинама, управо — преживљавају оно што ти сада преживљаваш и или одлазе, или трпе, смирују се и добијају — самопознањем — покајање, смирење, изгубљени рај и онда почињу непрестано да благодаре Богу и свима који су им помогли да дођу у то стање. Други почињу тако као ти: туга, очајање, малодушност, дрскост, спремност да пођу било куда, одвратност ка свему духовноме, грубост према околини, маштања и помисли о одласку и остало.

То *непријатељ* нашег спасења са цијелом армијом напада на почетника, да му не би допустио улазак у Царство Божије, које је у нама. Из тог тешког стања у којем се ти налазиш и које, ипак, у веома малом степену подсећа на адска мучења, можеш судити и о супротном, управо — ако постоје адска мучења, значи постоје и неизрецива радост и блаженство, какве ни „око не видје ни ухо не чу ни срце човјеково не осјети“, радост и блаженство скривени у нама, који и је-

сту — Царство Божије. То Царство и треба, прије свега, тражити: „Тражите прије Царство Божије и његову истину“.

А како тражити? Онако како су сви тражили: вјером, послушањем, молитвом, трпљењем спољашњих невоља и унутарњих жалости, пажњом, прекоријевањем себе и сталним покајањем, из којих се рађа смирење и неосуђивање ближњих. Послије смирења ће доћи и радост Духа Светог и Царство Божије. Ти си почела од жалости и очајања. То је добро. Што је даље, то ћеш и Царство лакше достићи. Увјеравам те да ћеш сада имати утјеху од Господа, јер Он хоће да се сви људи спасу и разумију истину. Ни Господ не да човјеку да искуси више него што може поднијети. Схвативши да те је ђаво напао, да би те од самог почетка онемогућио да ходиш путем спасења, бори се кратком молитвом (најбоље Исусовом молитвом), трпљењем, трудом, послушањем. А најважније је не развијај у себи мисао о томе да си раније добро живјела и да си могла и код куће да се спасеш, да устроиш свој живот као и други, итд., итд. Одагнај те мисли, зато што од сличних мисли у срцу настаје тешко стање. Ако их не можеш одагнати, почни да мислиш да си могла допасти тамнице (и веома могуће и лако) на пет или десет година. Представи себи слику тог живота и твој садашњи живот ће изгледати као рај у поређењу са тим. Па, лако је у твом положају погријешити и бити окривљен и пасти под удар строгог закона.

Господ те је помиловао и сада Му благодари за ово и за све, а најважније је то што те је уврстио у своје пријатеље. Потрпи, мила! када се смириш, онда можеш видјети себе и оне који те окружују у правом свијетлу. А све док гледаш на

ствари у лажном свијетлу, налазиш се под утицајем *непријатеља*. Не осуђуј никога. Слушај старије и извршавај без роптања оно што ти заповиједају. Ако имаш слободног времена читај молитвено Псалтир и Јеванђеље. Труди се да увијек са пажњом и од свега срца твориш молитву Исусову. Једно од лукавстава *вражјих* у твом очајном стању те побуђује на нова познанства са људима, на разговоре са њима и на дангубљење. Трпљењем, молитвом, смирењем, благодарењем Господу побјеђуј своје стање. Господ је близак. Он гледа твоје срце. Када би га ти макар мало вољела, радовала би се могућности да му посветиш свој живот и била би спремна да све претрпиш. Сјети се Јована Претече, Спаситеља, Божије Мајке, Мученика, Преподобних. Шта су они претрпјели! Може ли се макар и мало упоредити твоје стање са њиховим подвизима и жалостима — читај *Житија светих*, наравно, тамо има, и упоређуј са твојим стањем. Пиши подробно о свему, ја ћу се потрудити да ти по могућности одговорим. Не гаси духа, рођена! Господ је с тобом и неће те оставити без помоћи и утјехе.

Мир теби, сестро!

Зашто пишеш тако очајна писма? Зар тамо само ти подносиш тегобе? Није ствар у спољашњим тешкоћама, то ти и сама, мислим, схваташ, но у твоме душевном настројењу. Ма куда да пођеш од себе и од *врата* се нећеш сакрити. Све твоје ће бити са тобом и мучиће те и на другом мјесту још јаче него ту. Ти не треба да заборавиш, да духовни закон гласи: „Кроз многе невоље улази се у Царство Божије“.

А свети Оци изражавају ту мисао кратким и јаким изразом: „*Пролиј крв и прими Духа*“. То је општи закон за све који се спасавају. Ако се обратиш примјерима, онда ћеш у сваком житију наћи потврду тога закона: образац за све је Господ Исус Христос, а за Њим то су и Апостоли, Мученици, Исповиједници, Преподобни. То су јасни примјери који су свима познати. Нешто мање су пострадали и сви други који су хтјели да благочестиво (пoboжно) живе за Исуса Христа, били су прогоњени, злостављани, трпјели су болести и жалости спољашње и унутарње. Осим тога, ти треба да знаш пророштво древних Отаца да ће се у последња времена монаси спасавати не подвизима но трпљењем жалости.

То је до те мјере тачно и неопходно да је најбољи знак богоизабраности и Љубави Божије према човјеку — множина невоља и болести које га сналазе. И обратно: ако човјек сматра себе вјерујућим хришћанином, а невоља и болести нема, то је — по мишљењу светих Отаца — показатељ да Господ не благоволи тог човјека.

Сада примијени речено на себе. Господ, желећи твоје спасење, дакле, волећи те, шаље ти као средство неизбјежно за све, без изузетка, невоље и жалости. А ти то не схваташ, те ове сматраш излишнима, па, чак и погубним. Невоље и жалости и јесу погубне, али не за твоју душу но за твоју палу, огрјеховљену природу, погубне за *Старог човјека*, али спасоносне за „*новога*“. *Вра!* то зна и збуњује те, улива ти лажне мисли, нестрпљење, очајање, осуђивање људи, прилика и начина живота, власти и слично. Ти треба да то схватиш, да познаш опитом и супротставиш се њаволу. Према ријечи Божијој, жалости и страдања у земном животу хришћанина не само да нијесу зло, већ су — дар Божији: „*И заборавили*

сте савјети који вам говорим као синовима: Сине мој, не занемаруј карање Господа, нишпи клони када те Он покара. Јер, која љуби Господ, Шола и кара и бије свакога сина којег прима“.

Жалости и невоље, неопходне за спасење човјека могу се примати теже или лакше у зависности од човјековог настројења. Ако човјек прими вјером Ријеч Божију о њиховој неизбјежности и неопходности за спасење, ако позна своје безбројне гријехе, ријечју, дјелом и помишљу — сматраће да је потпуно заслужио не само послате патње, но и неке знатно веће, смириће се пред Богом и људима и онда ће му оне постати лакше, а затим ће у њему породити оно што је драгоценије од свега свијета са свим његовим земним радостима, по ријечима апостола Павла: „*Што око не виде и ухо не чу и што у срце човјеково не дође*“. Ако, пак, буде роптао због невоља и болести, тражиће њихове виновнике у људима, злим духовима, ситуацијама, почеће свим средствима да их избјегава, а онда ће му и *враћ*, помоћи у томе, указујући му на умишљене узрочнике (власт, прилике, сусједи и остало), побудиће у њему непријатељство према њима и мржњу, жељу за осветом, жељу да их понизи, и тиме ће душу таквог човјека сурвати у мрак, очајање, незнање, жељу да пође било куда, само да не остане ту, жељу да се сакрије под земљу, само да не види и да не слуша ђаволе, а у суштини у свему будући послушан своје истински смртном *непријатељу*, на наслађење ђаволу који га наговара на све то зло и жели да га погуби, и наведе га на самоубиство, тј. истинску пропаст. Ако хоћеш да нађеш душевни мир, и истинско спасење, смири се под крепком Руком Божијом, и Она ће те узнијети, то значи: прими све што се догађа са тобом, као из Руке Божије,

а не од људи, јер заиста све што се дешава са нама не може доћи без воље Божије. Људи и околности су само оруђа Божија, која често не схватају оно што раде. Господ Исус Христос је објавио свима да крсне муке које Му предстоје нијесу дјело људи — фарисеја, књижевника, Пилата, Јуде — који су само оруђа: „*Чашу коју ми Отац даде, зар да не испијем?*“ Чашу страдања Исусу Христу нијесу дали људи, већ Отац Небески за искупљење палог човјечанства. И нама свима, који хоћемо да се спасемо даће чашу злострадања Господ, а не људи. Ако је Господ страдао за нас, реци, како онда да ми не страдамо због својих безбројних грјехова, које чак и не видимо. Треба молити Господа: „*Даруј ми да видим своја сагрјешења*“. Ако добијемо дар да видимо своје гријехе и осјетимо сву њихову тежину, и увидимо колико смо као огрезли у њима далеки и непријемчиви Богу и колико нам је неопходно да од Њега добијемо опроштај и очишћење огубане своје душе силом Божијом — онда ћемо припасти Господу, заплакаћемо се пред Њим као жена-грешница, и од све душе ћемо Га преклињати као цариник: „*Боже, милостив буди мени грешноме, опрости моје грјехе, очисти душу моју љубаву, не лиши ме Небеској Твојој Царстви, не предај ме у руке непријатеља мојих — злих духова*“. Смири се пред Богом, тј. као благоразумни разбојник реци од свег срца: „*Сјети ме се Господе у Царству Своме*.“ Не поистовјећуј се са другим разбојником, који је роптао на све, псовао, окривљавао друге за своја страдања и тиме само отежавао своје стање и зато и занавијек погинуо. Господ је све учинио за наше спасење, Он жели спасења свакоме грешнику, и ми смо дужни да се потрудимо око сопственог спасења, да

се трудимо да живимо, тј. дјејствујемо, мислимо и осјећамо онако како јесте и Господ наш Исус Христос и како нас је учио у Јеванђељу...

ЗАВЈЕШТАЊЕ ИГУМАНА НИКОНА

Веома молим све своје рођаке и ближње да се чврсто држе православне вјере хришћанске и да до смрти чине све напоре за спасење душе своје испуњавањем јеванђељских заповијести и честим исповиједањем (не мање од једном у години) и честим причешћивањем. Ушокусвога живота, и у најтежим околностима и тешким искушењима, ја сам ушјеху налазио — у вјери у Господа Исуса Христа и у молитви.

Молим, да имате самилости један према другоме и да један другоме прашите и узајамно се помажете у материјалној и духовној нужди. Гдје су мир и љубав — ту је Бог, ту су радост и спасење, а непријатељство и завист су од ђавола.

Спасавајте се!

13. август 1963. г.

Игуман Никон